

SYSTEM
Prawa Karnego Procesowego

Redaktor Naczelny
Piotr Hofmański

DOWODY

Redakcja naukowa
Jerzy Skorupka

VIII cz. 3

Wolters Kluwer

DOWODY

Redakcja naukowa
Jerzy Skorupka

Autorzy:

Dominika Czerniak, Anna Drozd
Dagmara Gruszecka, Barbara Janusz-Pohl
Piotr Karlik, Artur Kowalczyk, Karolina Kremens
Michał Kurowski, Krzysztof Nowicki
Hanna Paluszkiewicz, Maciej Rogalski
Andrzej Sakowicz, Jerzy Skorupka
Dobrosława Szumiło-Kulczycka
Krzysztof Woźniewski, Jarosław Zagrodnik
Marcin Żak, Małgorzata Żbikowska

VIII cz. 3

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Wolters Kluwer

Warszawa 2019

Poszczególne fragmenty tomu VIII cz. 3 napisali:

Dominika Czerniak	rozdział 29 pkt 4
Anna Drozd	rozdział 30 pkt 4 i 5
Dagmara Gruszecka	rozdział 35 pkt 4
Barbara Janusz-Pohl	rozdział 29 pkt 1
Piotr Karlik	rozdział 30 pkt 2
Artur Kowalczyk	rozdział 34
Karolina Kremens	rozdział 35 pkt 2
Michał Kurowski	rozdział 35 pkt 1
Krzysztof Nowicki	rozdział 29 pkt 3, 5, 8, 9
Hanna Paluszkiewicz	rozdział 29 pkt 6
Maciej Rogalski	rozdział 35 pkt 3
Andrzej Sakowicz	rozdział 29 pkt 2
Jerzy Skorupka	rozdział 28
Dobrosława Szumiło-Kulczycka	rozdział 30 pkt 1 i 3
Krzysztof Woźniewski	rozdział 32
Jarosław Zagrodnik	rozdział 33
Marcin Żak	rozdział 31
Małgorzata Żbikowska	rozdział 29 pkt 7

Poszczególne fragmenty tomu VIII cz. 4 napisali:

Marcin Adamczyk	rozdział 36 pkt 7
Michał Błoński	rozdział 36 pkt 1
Łukasz Cora	rozdział 37
Dorota Czerwińska	rozdział 36 pkt 9
Dagmara Gruszecka	rozdział 36 pkt 14
Ryszard Jaworski	rozdział 36 pkt 8.3
Jerzy Kasprzak	rozdział 36 pkt 10
Monika Klejnowska	rozdział 36 pkt 2
Radosław Koper	rozdział 36 pkt 3 i 4
Karolina Kremens	rozdział 36 pkt 11
Michał Kurowski	rozdział 36 pkt 12
Martyna Kusak	rozdział 36 pkt 8.4, rozdział 38
Arkadiusz Lach	rozdział 36 pkt 6
Tadeusz Widła	rozdział 36 pkt 8.1
Paweł Wiliński	rozdział 36 pkt 5
Kazimierz Zgryzek	rozdział 36 pkt 8.2
Marcin Żak	rozdział 36 pkt 13

Poszczególne fragmenty tomu VIII cz. 1 napisali:

Lukasz Błaszczak	rozdział 1 pkt 3, rozdział 5 pkt 13, rozdział 9 pkt 5
Dagmara Gruszecka	rozdział 19 pkt 2
Barbara Janusz-Pohl	rozdział 8
Jerzy Kasprzak	rozdział 7 pkt 9.2, rozdział 19 pkt 7
Marta Kłopocka-Jasińska	rozdział 19 pkt 6
Józef Koredczuk	rozdziały 15–18
Karolina Kremens	rozdział 19 pkt 5
Hanna Kuczyńska	rozdział 19 pkt 4
Cezary Kulesza	rozdział 7 pkt 9.4
Dobromiła Nowicka	rozdział 13
Szymon Pawelec	rozdział 10
Marian J. Ptak	rozdziały 11 i 14
Maria Rogacka-Rzewnicka	rozdział 19 pkt 3
Jarosław Rominkiewicz	rozdział 12
Andrzej Sakowicz	rozdział 7 pkt 9.3
Jerzy Skorupka	rozdziały 1–6 (z wyjątkiem rozdziału 1 pkt 3 i rozdziału 5 pkt 13), rozdział 7 pkt 1–8, 9.1, 9.2, 9.5, 9.6, 9.7, 10, 11, rozdział 9 pkt 1–4
Denis Solodov	rozdział 19 pkt 1
Damian Wąsik	rozdział 19 pkt 8

Poszczególne fragmenty tomu VIII cz. 2 napisali:

Wojciech Jasiński	rozdział 21 pkt 2, rozdział 26
Hanna Kuczyńska	rozdział 21 pkt 1
Barbara Nita-Światłowska	rozdział 20
Michał Rusinek	rozdziały 22–25
Jerzy Skorupka	rozdział 27

SPIS TREŚCI

TOM VIII część 3

Wykaz skrótów	2847
Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym	2857
Wprowadzenie	2867

DZIAŁ IV. Zasady postępowania dowodowego

ROZDZIAŁ 28. Pojęcie, funkcje i systematyka zasad postępowania dowodowego	2871
---	------

ROZDZIAŁ 29. Zasady postępowania dowodowego	2881
---	------

1. Problem wyodrębnienia tzw. zasady swobody dowodzenia	2895
1.1. Uwagi wstępne	2895
1.2. Poglądy doktryny procesu karnego w kwestii wyodrębnienia tzw. zasady swobody dowodzenia	2897
1.2.1. Propozycja wyodrębnienia tzw. zasady swobody dowodzenia	2897
1.2.2. Ujęcia aprobujące koncepcję „swobody dowodzenia” lub pewnej jej elementy	2913
1.2.3. Krytyka wyodrębnienia tzw. zasady swobody dowodzenia	2918
1.3. Wyodrębnienie tzw. zasady swobody dowodzenia jako zasady procesu karnego – analiza semantyczna i teoretycznoprawna	2924
1.4. Podsumowanie	2939
2. Zasada prawdy materialnej w kontekście prawa dowodowego	2940
2.1. Uwagi ogólne	2940
2.2. Kształt zasady prawdy materialnej na gruncie obowiązującej procedury karnej	2948
2.3. Zakres temporalny i przedmiotowy zasady prawdy materialnej	2962
2.4. Zakres podmiotowy zasady prawdy materialnej	2968
2.5. Ograniczenie realizacji zasady prawdy materialnej	2972
3. Zasada obiektywizmu	2976
3.1. Uwagi wstępne	2976
3.2. Historyczny rozwój zasady bezstronności w polskim procesie karnym	2979
3.3. Ujęcie zasady obiektywizmu w Konstytucji RP i aktach prawa międzynarodowego	2985
3.4. Zakres zasady obiektywizmu w obowiązujących przepisach	2987

3.4.1. Zakres zasady obiektywizmu w stosunku do sądu	2988
3.4.2. Zakres zasady obiektywizmu w stosunku do prokuratora i organów ścigania	2995
3.4.3. Zakres zasady obiektywizmu w stosunku do pozostałych podmiotów	2999
3.5. Stosunek zasady obiektywizmu do innych zasad postępowania karnego	3000
4. Zasada swobodnej oceny dowodów	3001
4.1. Pojęcie, treść i zakres zasady swobodnej oceny dowodów	3001
4.2. Podmiot dokonujący swobodnej oceny dowodów	3006
4.3. Zakres przedmiotowy zasady swobodnej oceny dowodów	3012
4.4. Kryteria oceny dowodów	3019
4.5. Ograniczenia zasady swobodnej oceny dowodów	3042
5. Zasada kontrydiktoryjności	3045
5.1. Uwagi wstępne	3045
5.2. Pojęcie i definicja zasady kontrydiktoryjności	3047
5.3. Zasada i jej przeciwieństwo	3049
5.4. Ujęcie zasady w aktach prawa międzynarodowego	3051
5.5. Zasada kontrydiktoryjności w polskim procesie karnym	3051
5.5.1. Inicjowanie procesu skargą i dysponowanie przez strony przedmiotem procesu	3052
5.5.2. Inicjatywa dowodowa w postępowaniu przed sądem	3054
6. Zasada bezpośredniości	3056
6.1. Zasada bezpośredniości i jej postulaty (ujęcie <i>in abstracto</i>)	3056
6.2. Normatywne podstawy bezpośredniego przeprowadzania dowodów w procesie karnym	3059
6.3. Wyjątki od zasady bezpośredniego przeprowadzania dowodów	3067
6.3.1. Rodzaj (natura) przeprowadzonego dowodu	3067
6.3.2. Brak dowodów pierwotnych	3068
6.3.3. Konieczność weryfikacji dowodu pierwotnego	3073
6.3.4. Potrzeba uproszczenia i przyspieszenia postępowania	3076
6.3.5. Inne (ochrona uzasadnionego interesu uczestnika procesu lub innego podmiotu)	3078
6.4. Korzystanie z poszczególnych źródeł dowodowych w świetle zasady bepośredniości	3081
6.4.1. Przesłuchanie osób	3081
6.4.2. Dowód z dokumentu	3083
6.4.3. Dowody rzeczowe	3094
6.4.4. Oględziny miejsca	3097
6.5. Skutki naruszenia zasady bezpośredniego przeprowadzenia dowodów	3098
6.6. Bezpośredniość i pośredniość przeprowadzania dowodów w postępowaniu odwoławczym	3101
7. Ciężar dowodu i obowiązek dowodzenia	3105
7.1. Uwagi wprowadzające	3105
7.2. Kształtowanie się pojęcia ciężaru dowodu i obowiązku dowodzenia w systemie polskiego prawa karnego procesowego	3107
7.2.1. Kształtowanie się pojęcia ciężaru dowodu w systemie prawa polskiego	3107

7.2.1.1. Koncepcja ciężaru dowodu wypracowana przez S. Śliwińskiego	3107
7.2.1.1.1. Założenia ogólne	3107
7.2.1.1.2. Komentarze	3112
7.2.1.2. Koncepcja ciężaru dowodu wypracowana przez M. Cieślaka	3117
7.2.1.2.1. Założenia ogólne	3117
7.2.1.2.2. Komentarze	3119
7.2.2. Kształtowanie się pojęcia obowiązku dowodzenia w systemie prawa polskiego	3121
7.2.2.1. Istota obowiązku dowodzenia	3121
7.2.2.2. Podmioty, na których spoczywa obowiązek dowodzenia	3126
7.2.2.2.1. Organy ścigania i oskarżyciel publiczny	3126
7.2.2.2.2. Sąd	3131
7.2.2.2.3. obrońca	3135
7.3. Współczesne poglądy na zagadnienie ciężaru dowodu i obowiązku dowodzenia	3137
7.3.1. Wyróżnione w literaturze odmiany ciężaru dowodu	3137
7.3.1.1. Ciężar dowodu w znaczeniu prakseologicznym	3137
7.3.1.2. Ciężar dowodu w znaczeniu formalnym	3140
7.3.1.3. Ciężar dowodu w znaczeniu materialnym	3143
7.3.1.3.1. Definicja ciężaru dowodu w znaczeniu materialnym	3143
7.3.1.3.2. Materialny ciężar dowodu w sprawach o zniesławienie	3146
7.3.2. Poglądy przedstawicieli nauki polskiej na zagadnienie interesu własnego jako elementu definiującego ciężar dowodu	3154
7.4. Poglądy przedstawicieli nauki polskiej na istnienie zasady <i>onus probandi</i>	3157
7.5. Podsumowanie	3160
8. Zasada jawności	3162
8.1. Zagadnienia wstępne	3162
8.2. Zasada jawności w Konstytucji RP i aktach prawa międzynarodowego	3163
8.3. Zasada jawności w doktrynie oraz jej cele	3165
8.4. Jawność zewnętrzna postępowania sądowego	3167
8.4.1. Ograniczenia faktyczne jawności rozprawy lub posiedzenia	3167
8.4.2. Wyłączenie jawności rozprawy dla określonej kategorii osób	3171
8.4.3. Podstawy wyłączenia jawności części lub całości rozprawy	3173
8.4.4. Jawność zewnętrzna postępowania sądowego a środki masowego przekazu	3175
8.5. Jawność wewnętrzna postępowania karnego	3178
8.5.1. Jawność wewnętrzna postępowania przygotowawczego	3178
8.5.2. Jawność akt i dokumentów w postępowaniu sądowym	3183
8.5.3. Jawność wewnętrzna rozprawy sądowej	3184
8.5.4. Jawność wewnętrzna posiedzenia sądu	3187
8.6. Jawność orzeczenia i podstaw jego wydania	3189
9. Zasada ustności i pisemności	3192

9.1. Uwagi wstępne	3192
9.2. Istota ustności i pisemności	3194
9.3. Ujęcie historyczne zasady ustności i pisemności w polskim procesie karnym	3195
9.4. Ujęcie zasady ustności w Konstytucji RP i aktach prawa międzynarodowego	3204
9.5. Zasada ustności i pisemności w polskim procesie karnym	3208
9.5.1. Najistotniejsze regulacje kształtujące ustność i pisemność procesu karnego	3208
9.5.2. Ustność i pisemność jako problematyka wniosków dowodowych	3209
9.5.3. Ustność i pisemność w przedstawianiu dowodów	3212
9.5.3.1. Ustność i pisemność w przedstawianiu dowodów w postępowaniu sądowym	3212
9.5.3.2. Ustność i pisemność w przedstawianiu dowodów w postępowaniu przygotowawczym	3220
9.5.4. Ustność i pisemność jako problem kontroli postępowania dowodowego	3222
9.5.5. Zasada ustności a inne zasady procesu karnego	3224

DZIAŁ V. Postępowanie dowodowe

ROZDZIAŁ 30. Poszukiwanie dowodów	3229
1. Czynności operacyjno-rozpoznawcze	3238
1.1. Czynności operacyjno-rozpoznawcze w aspekcie porównawczoprawnym	3242
1.1.1. Podstawy i granice pozyskiwania danych przez policję i podobnie działające służby	3243
1.1.2. Modele wyróżniania czynności operacyjnych i procesowych	3246
1.1.3. Metody pozyskiwania informacji przez policję i inne podobne służby	3251
1.1.3.1. Niejawna kontrola korespondencji i przesyłek	3253
1.1.3.2. Podsluch	3253
1.1.3.3. Pozyskiwanie danych o ruchu osoby lub obiektu, wideomonitoring	3255
1.1.3.4. Pozyskiwanie danych telekomunikacyjnych	3256
1.1.3.5. Dane bankowe, dane z podobnych instytucji finansowych lub instytucji ubezpieczeniowych	3257
1.1.3.6. Automatyczne przetwarzanie danych (<i>Rasterfahndung</i>)	3257
1.1.3.7. Inne metody operacyjnego pozyskiwania danych przez policję i inne podobne służby	3258
1.2. Kształtowanie się czynności operacyjno-rozpoznawczych w Polsce	3259
1.3. Cechy czynności operacyjno-rozpoznawczych w poglądach przedstawianych w literaturze polskiej	3266
1.3.1. Tajność	3266
1.3.2. Nieformalny charakter	3267
1.3.3. Pozaprocessowy charakter	3268
1.3.4. Przesiewowy charakter czynności operacyjno-rozpoznawczych	3269
1.3.5. Metoda pozyskiwania wiedzy jako cecha czynności operacyjno-rozpoznawczych	3271

1.4. Stosunek czynności operacyjno-rozpoznawczych do procesu karnego	3274
1.5. Rodzaje czynności operacyjno-rozpoznawczych	3281
1.5.1. Transakcja pozorna	3282
1.5.2. Przesyłka niejawnie nadzorowana	3293
1.5.3. Pozyskiwanie danych telekomunikacyjnych, pocztowych i danych elektronicznych	3297
1.5.4. Pozyskiwanie danych bankowych i ubezpieczeniowych	3310
1.5.5. Obserwowanie i rejestrowanie obrazu zdarzeń i dźwięku w miejscach publicznych (wideoobserwacja)	3313
1.5.6. Dopuszczalność stosowania innych nieokreślonych ustawowo metod operacyjno-rozpoznawczych	3318
2. Podśluch jako szczególna forma czynności operacyjno-rozpoznawczych	3324
2.1. Konstytucyjne uwarunkowania podśluchu	3327
2.2. Rozwój podśluchu	3330
2.3. Podmioty uprawnione do stosowania podśluchu operacyjnego	3331
2.4. Przesłanki warunkujące możliwość stosowania podśluchu	3333
2.5. Tryb zwykły i szczególnie stosowania podśluchu operacyjnego	3334
2.6. Czas stosowania podśluchu operacyjnego	3337
2.7. Wykorzystanie materiałów	3339
2.8. Zgoda następcza na wykorzystanie materiałów uzyskanych w toku podśluchu operacyjnego	3341
3. Wprowadzanie do procesu karnego dowodów z czynności operacyjno-rozpoznawczych	3344
3.1. Modele wykorzystywania i wprowadzania do procesu uzyskanych pozaprocesowo przez policję lub podobne służby materiałów jako dowodów w procesie karnym	3344
3.2. Kształtowanie się zasad wprowadzania do procesu materiałów operacyjnych w prawie polskim	3347
3.3. Wprowadzanie do procesu dowodów z kontroli operacyjnej, transakcji pozornej, przesyłki niejawnie nadzorowanej	3352
3.3.1. Granice dopuszczalności i zakres wykorzystania w procesie karnym materiałów uzyskanych podczas kontroli operacyjnej, transakcji pozornej oraz zakupu niejawnie nadzorowanego	3352
3.3.1.1. Problem procesowego wykorzystania materiału z kontroli operacyjnej, transakcji pozornej lub przesyłki niejawnie nadzorowanej jako dowodu innego przestępstwa niż to, ze względu na które stosowano dany środek	3353
3.3.1.2. Problem procesowego wykorzystania materiału z kontroli operacyjnej, transakcji pozornej lub przesyłki niejawnie nadzorowanej w sytuacji naruszenia prawa podczas ich stosowania	3368
3.3.2. Rodzaje uzyskiwanych środków dowodowych	3379
3.3.2.1. Dowody rzeczowe	3382
3.3.2.2. Dowody z dokumentów uprawniających do podjęcia czynności	3383

3.3.2.3. Nośniki informacji sporządzone podczas przebiegu kontroli operacyjnej, transakcji pozornej, przesyłki niejawnie nadzorowanej, jak również sporządzone na ich podstawie pisemne przekłady	3386
3.3.2.4. „Opis wyników badań” substancji i materiałów sporządzonych podczas kontroli operacyjnej przesyłki niejawnie nadzorowanej	3391
3.3.2.5. Przesłuchanie świadków	3393
3.4. Wprowadzenie do procesu karnego dowodów z innych czynności operacyjno-rozpoznawczych	3393
3.4.1. Wprowadzanie do procesu uzyskanych operacyjnie danych bankowych, pocztowych, telekomunikacyjnych oraz internetowych	3393
3.4.2. Korzystanie w procesie karnym z materiałów uzyskanych podczas wideoobserwacji	3394
3.4.3. Możliwość i zasady wykorzystania operacyjnie zgromadzonych danych osobowych w procesie karnym	3397
4. Środki przymusu przy poszukiwaniu dowodów	3398
5. Wykrywanie dowodów	3409
ROZDZIAŁ 31. Zabezpieczenie i utrwalenie dowodów	3427
1. Wydanie, odebranie i zatrzymanie dowodu	3428
1.1. Przedmiot wydania	3429
1.2. Adresat obowiązku	3430
1.3. Podmioty uprawnione do żądania wydania przedmiotu	3431
2. Postępowanie z dowodami rzeczowymi	3435
2.1. Zabezpieczenie dowodów rzeczowych i postępowanie z dowodami wymagającymi szczególnego traktowania	3435
2.2. Postępowanie z dowodami elektronicznymi	3437
2.3. Zwrot przedmiotów zbędnych dla postępowania	3441
2.4. Złożenie przedmiotu do depozytu sądowego	3447
2.5. Spór o uprawnienie do zwrotnego uzyskania rzeczy a droga postępowania cywilnego	3451
2.6. Likwidacja depozytu niepodjętego	3458
ROZDZIAŁ 32. Wprowadzanie dowodów do procesu karnego	3463
1. Inicjatywa dowodowa – zagadnienia wstępne	3467
1.1. Pojęcie inicjatywy dowodowej	3467
1.2. Kilka słów historii	3469
2. Wprowadzenie dowodów do procesu karnego z urzędu	3478
2.1. Postępowanie przygotowawcze	3478
2.2. Postępowanie wstępne	3480
2.3. Postępowanie sądowe	3488
2.4. Postępowanie przejściowe	3490
2.5. Rozprawa główna	3493
2.6. Postępowanie odwoławcze	3496
2.7. Postępowania nadzwyczajnoscargowe	3498

2.7.1. Kasacja	3498
2.7.2. Wznowienie postępowania karnego	3498
2.7.3. Skarga do Sądu Najwyższego na wyrok sądu odwoławczego	3500
2.8. Decyzje prokuratora na podstawie art. 168b oraz art. 237a k.p.k.	3500
3. Wprowadzanie dowodów na wniosek	3505
3.1. Pojęcie wniosków dowodowych	3505
3.2. Rodzaje wniosków dowodowych	3507
3.3. Struktura i forma wniosku dowodowego	3513
3.3.1. Wskazanie dowodu	3513
3.3.2. Okoliczności, które mają być udowodnione (teza dowodowa)	3517
3.3.3. Podmioty i forma zgłaszania wniosków dowodowych	3520
3.3.3.1. Podmioty wyposażone w prawo składania wniosków dowodowych	3520
3.3.3.2. Forma wniosku dowodowego	3523
3.4. Terminy dowodowe	3526
4. Oddalenie wniosku dowodowego – podstawy i forma decyzji	3538
4.1. Niedopuszczalność przeprowadzenia dowodu (art. 170 § 1 pkt 1 k.p.k.)	3540
4.2. Brak znaczenia dowodzonej okoliczności dla rozstrzygnięcia sprawy oraz brak udowodnienia okoliczności zgodnie z twierdzeniem wnioskodawcy (art. 170 § 1 pkt 2 k.p.k.)	3549
4.3. Nieprzydatność dowodu (art. 170 § 1 pkt 3 k.p.k.)	3552
4.4. Możliwość przeprowadzenia określonego dowodu (art. 170 § 1 pkt 4 k.p.k.)	3554
4.5. Obstrukcyjny charakter zgłoszonego wniosku dowodowego (art. 170 § 1 pkt 5 i 6 k.p.k.)	3555
4.6. Niecelowość przeprowadzenia dowodu w postępowaniu odwoławczym (art. 452 § 2 k.p.k.)	3560
4.7. Decyzja w przedmiocie wniosku dowodowego	3563
4.7.1. Decyzje pozytywne	3563
4.7.2. Oddalenie wniosku dowodowego jako decyzja negatywna	3563
5. Zagadnienie eliminacji dowodów wadliwych	3566

**ROZDZIAŁ 33. Prawo obrońcy, pełnomocnika i prokuratora
do pozaprocessowego pozyskiwania dowodów lub informacji**

o znaczeniu dowodowym	3571
1. Uwagi wprowadzające	3575
2. Prawo obrońcy i pełnomocnika do pozaprocessowego pozyskiwania dowodów lub informacji mających znaczenie dowodowe	3580
2.1. Aspekty prawnoporównawcze	3580
2.1.1. Niemcy	3580
2.1.1.1. Uwagi wstępne	3580
2.1.1.2. Prawo oskarżonego i obrońcy do prywatnego pozyskiwania dowodów	3586
2.1.1.3. Prawo pokrzywdzonego i jego pełnomocnika do prywatnego pozyskiwania dowodów	3592
2.1.2. Szwajcaria	3606
2.1.2.1. Uwagi wstępne	3606

2.1.2.2. Prawo obrońcy do prywatnego pozyskiwania dowodów	3607
2.1.2.3. Prawo pełnomocnika do prywatnego pozyskiwania dowodów	3611
2.1.3. Włochy	3624
2.1.3.1. Prawo do prywatnego pozyskiwania dowodów na tle modelowych przeobrażeń włoskiego procesu karnego	3624
2.1.3.2. Zarys kompetencji śledczych obrońcy	3631
2.2. Prawo do prywatnego pozyskiwania dowodów w polskim systemie karnoprosesowym	3641
2.2.1. Uwagi wstępne	3641
2.2.2. Prawo obrońcy do prywatnego pozyskiwania dowodów lub informacji o znaczeniu dowodowym	3648
2.2.3. Prawo pełnomocnika do prywatnego pozyskiwania dowodów lub informacji o charakterze dowodowym	3658
3. Problem pozaprocesowego pozyskiwania dowodów przez prokuratora	3674
ROZDZIAŁ 34. Pojęcie i systematyka czynności dowodowych	3689
1. Czynności dowodowe w ujęciu doktrynalnym	3691
2. W poszukiwaniu definicji czynności dowodowych	3698
3. Szczególna doniosłość czynności dowodowych	3706
4. Czynności dowodowe jako rodzaj czynności konwencjonalnych doniosłych prawnie. Zagadnienie wadliwych czynności dowodowych i ich wytworów	3709
5. Próba systematyzacji czynności dowodowych	3715
ROZDZIAŁ 35. Poszukiwawcze czynności dowodowe	3725
1. Zatrzymanie rzeczy	3741
1.1. Ogólna charakterystyka instytucji – cel, przesłanki, charakter prawny, rys historyczny instytucji	3741
1.1.1. Zakazy dowodowe a możliwość dokonywania zatrzymania rzeczy	3746
1.1.2. Faza procesu a możliwość zatrzymania rzeczy/korespondencji	3748
1.1.3. Instytucja zatrzymania rzeczy w procedurze karnej – skarbowej i wykroczeniowej	3749
1.1.4. Sygnalizacja problemów interpretacyjnych w zakresie uregulowania z okresu 1 lipca 2015 r. – 15 kwietnia 2016 r.	3751
1.2. Organy uprawnione do zatrzymania rzeczy	3752
1.3. Wymogi formalne postanowienia o zatrzymaniu rzeczy, w tym kwestia dokładnego (precyzyjnego) wskazania rzeczy podlegających zatrzymaniu	3755
1.4. Przedmiot zatrzymania	3758
1.4.1. Zatrzymanie rzeczy mogących stanowić zabezpieczenie kar majątkowych, środków karnych o charakterze majątkowym, środków kompensacyjnych, przypadku lub roszczeń o naprawienie szkody	3761
1.4.2. Zatrzymanie rzeczy umożliwiające zastosowanie środków zapobiegawczych	3761
1.5. Tryb zatrzymania rzeczy: dobrowolne wydanie, zatrzymanie w wypadku niecierpiącym zwłoki, odebranie rzeczy	3763

1.6. Zatwierdzenie zatrzymania rzeczy oraz konsekwencje niezatwierdzenia zatrzymania rzeczy i braku zatwierdzenia zatrzymania w terminie w świetle art. 168a k.p.k.	3765
1.7. Dokumentacja zatrzymania	3767
1.8. Zaskarżanie decyzji o zatrzymaniu rzeczy	3768
1.9. Wydanie korespondencji i przesyłek oraz danych telekomunikacyjnych, w tym organy uprawnione, cel, przesłanki, tryb wydania, postępowanie z zabezpieczonymi dokumentami	3770
1.10. Zabezpieczenie danych informatycznych	3773
2. Przeszukanie	3774
2.1. Uwagi ogólne	3774
2.2. Konstytucyjny standard przeszukania	3780
2.3. Konwencyjny standard przeszukania	3786
2.4. Historyczna ewolucja przeszukania w polskim postępowaniu karnym	3791
2.5. Przeszukanie w innych systemach procesu karnego	3798
2.5.1. Przeszukanie w amerykańskiej procedurze karnej	3798
2.5.2. Przeszukanie we włoskiej procedurze karnej	3803
2.5.3. Przeszukanie w niemieckiej procedurze karnej	3806
2.6. Pojęcie i charakter prawny przeszukania	3808
2.6.1. Przegląd doktrynalnych definicji przeszukania	3808
2.6.2. Przeszukanie jako czynność procesowa	3810
2.6.3. Przeszukanie jako czynność dowodowa	3814
2.6.4. Przeszukanie jako środek przymusu	3819
2.7. Typologie przeszukania	3821
2.8. Przesłanka i podstawa dowodowa przeszukania	3830
2.9. Dyrektywy przeprowadzenia przeszukania	3833
2.9.1. Zagadnienia ogólne	3833
2.9.2. Dyrektywa wyłączności ustawowej (legalności)	3835
2.9.3. Dyrektywa proporcjonalności	3837
2.9.4. Dyrektywa celowości	3841
2.9.5. Dyrektywa konieczności	3845
2.9.6. Dyrektywy umiaru i poszanowania godności	3845
2.9.7. Dyrektywa subsydiarności	3847
2.10. Organ uprawniony do zarządzenia i przeprowadzenia przeszukania	3848
2.11. Przeszukanie w wypadkach niecierpiących zwłoki	3853
2.12. Sposób przeprowadzenia przeszukania	3861
2.12.1. Tryb przeszukania miejsca	3861
2.12.2. Tryb przeszukania miejsca ujawnienia dokumentu objętego tajemnicą	3863
2.12.3. Tryb przeszukania osoby	3865
3. Czynności ingerujące w wolność komunikowania się	3869
3.1. Wolność komunikowania się w prawie polskim	3869
3.1.1. Konstytucja RP	3869
3.1.2. Tajemnica komunikowania się	3877
3.1.3. Tajemnica korespondencji	3878
3.1.4. Tajemnica telekomunikacyjna i pocztowa	3883

3.2. Wolność komunikowania się w uregulowaniach międzynarodowych	3891
3.3. Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu	3905
3.4. Wydanie korespondencji, przesyłek i wykazu połączeń	3914
3.4.1. Podmioty uprawnione do żądania wydania	3918
3.4.2. Podmioty zobowiązane do wydania	3919
3.4.3. Rodzaje spraw	3922
3.4.4. Zakres udostępnianych danych i informacji	3923
3.4.5. Tryb udostępniania	3930
3.4.5.1. Postanowienie w sprawie wydania korespondencji	3932
3.4.5.2. Sposób i forma doręczenia postanowienia wydanego w trybie art. 218 § 1 k.p.k.	3933
3.4.5.3. Zaskarżenie postanowienia	3938
3.4.5.4. Otwarcie korespondencji i przesyłek	3939
3.4.5.5. Zwrócenie zbędnej korespondencji i przesyłek	3939
3.4.6. Kontrola poczty elektronicznej	3940
3.4.7. Zabezpieczenie danych informatycznych	3941
3.4.8. Przygotowanie systemów i sieci służących do przekazywania informacji	3946
3.4.9. Przeszukiwanie urzędzeń zawierających dane informatyczne	3950
3.4.10. Tajemnica zawodowa	3952
3.4.11. Dowód z wykazu połączeń	3954
3.4.12. Zwolnienie z obowiązku przedstawienia korespondencji	3955
3.5. Wykonywanie obowiązku wydania korespondencji, przesyłek, wykazu połączeń	3957
3.5.1. Podmioty zobowiązane do wykonania obowiązku	3957
3.5.2. Rodzaje spraw	3957
3.5.3. Prawo telekomunikacyjne	3960
3.5.3.1. Obowiązki przedsiębiorcy telekomunikacyjnego	3960
3.5.3.2. Okres przechowywania danych telekomunikacyjnych	3962
3.5.3.3. Usuwanie zbędnych danych	3965
3.5.3.4. Koszty wykonywania obowiązków	3966
3.5.4. Prawo pocztowe	3968
3.5.5. Konsekwencje prawne niewykonania obowiązku na rzecz sądu, prokuratury lub uprawnionych podmiotów	3970
3.6. Kontrola i utrwalanie rozmów w postępowaniu karnym	3974
3.6.1. Zasady proporcjonalności i subsydiarności	3980
3.6.2. Podmiot zarządzający kontrolę i utrwalanie treści rozmów telefonicznych	3985
3.6.3. Warunki zarządzenia kontroli i utrwalania rozmów	3993
3.6.4. Postanowienie o zarządzeniu kontroli	3997
3.6.5. Rodzaje przestępstw	3999
3.6.6. Osoby, w stosunku do których są prowadzone kontrola i utrwalanie rozmów	4005
3.6.7. Podmioty zobowiązane do kontroli i utrwalania rozmów	4008
3.6.8. Odtworzenie treści zapisów	4013
3.6.9. Wykorzystanie dowodu uzyskanego w wyniku kontroli	4014

3.6.10. Prywatne gromadzenie dowodów za pomocą podsłuchu	4037
3.6.11. Czas kontroli i utrwalania rozmów	4040
3.6.12. Odroczenie ogłoszenia postanowienia o kontroli i utrwalaniu rozmów telefonicznych	4047
3.6.13. Zażalenie	4050
3.6.14. Kontrola i utrwalanie treści innych rozmów lub przekazów informacji	4054
3.6.15. Rozporządzenie – art. 242 k.p.k.	4060
3.6.16. Procesowe konsekwencje wadliwej czynności podsłuchu	4066
4. Poszukiwanie oskarżonego	4069
4.1. Uwagi ogólne	4069
4.2. Poszukiwanie proste	4073
4.3. List gończy	4075
Skorowidz przedmiotowy	4083
Autorzy	4091

TOM VIII część 1 (skrócony spis)

Wykaz skrótów	27
Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym	33
Wprowadzenie	43

DZIAŁ I. Podstawy prawa dowodowego

ROZDZIAŁ 1. Pojęcie prawa dowodowego i nauki o dowodach	49
ROZDZIAŁ 2. System prawa dowodowego	101
ROZDZIAŁ 3. Źródła prawa dowodowego	119
ROZDZIAŁ 4. Doniosłość prawa dowodowego	137
ROZDZIAŁ 5. Pojęcie dowodu w dyskusji naukowej	141
ROZDZIAŁ 6. Systematyka dowodów w dyskusji naukowej	209
ROZDZIAŁ 7. Rodzaje dowodów	243
ROZDZIAŁ 8. Konwencjonalizm i formalizm postępowania dowodowego	489
ROZDZIAŁ 9. Dowodzenie w procesie karnym. Zagadnienia ogólne	597
ROZDZIAŁ 10. Udowodnienie oraz surogaty udowodnienia	647

DZIAŁ II. Ewolucja prawa dowodowego i teorii dowodów

ROZDZIAŁ 11. Początki prawa dowodowego	689
ROZDZIAŁ 12. Prawo dowodowe w starożytnej Grecji	707
ROZDZIAŁ 13. Prawo dowodowe w starożytnym Rzymie	717
ROZDZIAŁ 14. Prawo dowodowe w okresie średniowiecza	745
ROZDZIAŁ 15. Prawo dowodowe w czasach nowożytnych	835
ROZDZIAŁ 16. Prawo dowodowe w okresie oświecenia	883
ROZDZIAŁ 17. Prawo dowodowe we współczesnym procesie karnym od początku XIX do połowy XX w.	935
ROZDZIAŁ 18. Prawo dowodowe w polskim procesie karnym w XX w. (do 1997 r.)	971
ROZDZIAŁ 19. Prawo dowodowe w wybranych współczesnych procesach karnych	999
Skorowidz przedmiotowy	1557
Autorzy	1567

TOM VIII część 2 (skrócony spis)

Wykaz skrótów	1597
Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym	1603

DZIAŁ II. Ewolucja prawa dowodowego i teorii dowodów (cd.)

ROZDZIAŁ 20. Kształtowanie się europejskiego (unijnego) prawa dowodowego	1615
ROZDZIAŁ 21. Prawo dowodowe w postępowaniu przed Międzynarodowym Trybunałem Karnym oraz Europejskim Trybunałem Praw Człowieka	1681

DZIAŁ III. Zakazy dowodowe

ROZDZIAŁ 22. Zakazy dowodowe w ogólności	1905
ROZDZIAŁ 23. Zakazy odnoszące się do tezy dowodowej (zupelne)	1939
ROZDZIAŁ 24. Zakazy odnoszące się do źródła lub środka dowodowego (niezupelne, w tym quasi-niezupelne)	1969
ROZDZIAŁ 25. Zakazy odnoszące się do sposobu dowodzenia	2213
ROZDZIAŁ 26. Zakazy wykorzystania dowodów	2317
ROZDZIAŁ 27. Eliminowanie z procesu karnego dowodów uzyskanych w sposób sprzeczny z prawem	2737
Skorowidz przedmiotowy	2807
Autorzy	2815

TOM VIII część 4 (skrócony spis)

Wykaz skrótów	4127
Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym	4137

Dział V. Postępowanie dowodowe (cd.)

ROZDZIAŁ 36. Czynności ujawniające dowody	4149
ROZDZIAŁ 37. Czynności kontrolujące dowody	5333
ROZDZIAŁ 38. Wrażliwe czynności dowodowe	5377
Skorowidz przedmiotowy	5395
Autorzy	5405

WYKAZ SKRÓTÓW

1. AKTY PRAWNE

- CPP – Code de procédure pénale, francuski kodeks postępowania karnego
- C.p.p. – Codice di procedura penale, włoski kodeks postępowania karnego
- dyrektywa 2002/58/WE – dyrektywa 2002/58/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 12 lipca 2002 r. dotycząca przetwarzania danych osobowych oraz ochrony prywatności w sektorze łączności elektronicznej (dyrektywa o prywatności i łączności elektronicznej) (Dz.Urz. WE L 201 z 31.07.2002, s. 37 ze zm.)
- dyrektywa 2006/24/WE – dyrektywa 2006/24/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 15 marca 2006 r. w sprawie zatrzymywania generowanych lub przetwarzanych danych w związku ze świadczeniem ogólnie dostępnych usług łączności elektronicznej lub udostępnianiem publicznych sieci łączności oraz zmieniająca dyrektywę 2002/58/WE (dyrektywa o retencji) (Dz.Urz. UE L 105 z 13.03.2013, s. 54)
- dyrektywa 2011/93/UE – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/93/UE z 13 grudnia 2011 r. w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz pornografii dziecięcej, zastępującej decyzję ramową Rady 2004/68/WSiSW (Dz.Urz. UE L 335, s. 1 ze sprost.)
- dyrektywa 2013/48/UE – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz.Urz. UE L 294 z 6.11.2013, s. 1)
- dyrektywa 2016/1919 – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wniosek w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania (Dz.Urz. UE L 297 z 4.11.2016, s. 1)
- EKPC, Europejska Konwencja Praw Człowieka – Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
- GKG – Gerichtskostengesetz, niemiecka ustawa o kosztach sądowych
- k.c. – ustawa z 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 1145 ze zm.)
- k.k. – ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1600 ze zm.)

Wykaz skrótów

- k.k. z 1932 r. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 11 lipca 1932 r. (Dz.U. Nr 60, poz. 571 ze zm.)
- k.k. z 1969 r. – ustawa z 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 13, poz. 94 ze zm.)
- k.k.s. – ustawa z 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1958 ze zm.)
- k.k.w. – ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 676 ze zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- k.p.a. – ustawa z 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 2096 ze zm.)
- k.p.c. – ustawa z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1360 ze zm.)
- k.p.k. – ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1987 ze zm.)
- k.p.k. z 1928 r. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 19 marca 1928 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst pierwotny Dz.U. Nr 33, poz. 313 ze zm.)
- k.p.k. tekst jedn. z 1950 r. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 19 marca 1928 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst jedn. Dz.U. z 1950 r. Nr 40, poz. 364 ze zm.)
- k.p.k. z 1969 r. – ustawa z 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 13, poz. 96 ze zm.)
- KPP – Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej (tekst skonsolidowany: Dz.Urz. UE C 202 z 7.06.2016, s. 391)
- k.p.w. – ustawa z 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 1120 ze zm.)
- k.w. – ustawa z 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 821 ze zm.)
- MPPOiP – Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167, zał.)
- nowelizacja z 10 stycznia 2003 r. – ustawa z 10 stycznia 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. Nr 17, poz. 155 ze zm.)
- nowelizacja z 9 maja 2007 r. – ustawa z 9 maja 2007 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 99, poz. 664)
- nowelizacja z 5 listopada 2009 r. – ustawa z 5 listopada 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 206, poz. 1589)
- nowelizacja z 4 lutego 2011 r. – ustawa z 4 lutego 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 53, poz. 273)
- nowelizacja z 13 czerwca 2013 r. – ustawa z 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. poz. 849)

Wykaz skrótów

- nowelizacja z 27 września 2013 r. – ustawa z 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1247 ze zm.)
- nowelizacja z 20 lutego 2015 r. – ustawa z 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 396)
- nowelizacja z 11 marca 2016 r. – ustawa z 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 437 ze zm.)
- nowelizacja z 10 czerwca 2016 r. – ustawa z 10 czerwca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry oraz ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz.U. poz. 1070)
- nowelizacja z 23 marca 2017 r. – ustawa z 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 768)
- o.p. – ustawa z 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 900)
- PDPC – Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, uchwalona przez Zgromadzenie Ogólne ONZ rezolucją 217/III A 10 grudnia 1948 r. w Paryżu
- pr.adw. – ustawa z 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1184 ze zm.)
- pr.r.d. – ustawa z 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1990 ze zm.)
- pr.łow. – ustawa z 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 2033 ze zm.)
- pr.poczt. – ustawa z 23 listopada 2012 r. – Prawo pocztowe (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 2188 ze zm.)
- pr.pras. – ustawa z 26 stycznia 1981 r. – Prawo prasowe (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1914)
- pr.prok. – ustawa z 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 740 ze zm.)
- pr.tel. – ustawa z 16 lipca 2004 r. – Prawo telekomunikacyjne (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1954 ze zm.)
- p.u.s.p. – ustawa z 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 52 ze zm.)
- p.u.s.p. z 1928 r. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 6 lutego 1928 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst pierwotny Dz.U. Nr 12, poz. 93)
- p.u.s.p. tekst jedn. z 1950 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych z 6 lutego 1928 r. (tekst jedn. Dz.U. z 1950 r. Nr 39, poz. 360)
- p.u.s.w. – ustawa z 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1921 ze zm.)
- p.w.p. – ustawa z 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 776)
- r.b.s. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 24 stycznia 2005 r. w sprawie biegłych sądowych (Dz.U. Nr 15, poz. 133)
- r.b.s. z 1928 r. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 24 grudnia 1928 r. o biegłych sądowych (Dz.U. Nr 104, poz. 945)

Wykaz skrótów

- Regulamin ETPC – Regulamin Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284/1)
- regul.prok. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 7 kwietnia 2016 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1206 ze zm.)
- RIPA – Regulation of Investigatory Powers Act 2000, brytyjska ustawa o uprawnieniach operacyjnych
- r.k.p.n. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 13 czerwca 2016 r. w sprawie wysokości i szczegółowych zasad ustalania kosztów postępowania w sprawach nieletnich (Dz.U. poz. 863)
- r.n.p.p. – rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej (Dz.U. poz. 167)
- r.o.s.w.b. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 24 kwietnia 2013 r. w sprawie określenia stawek wynagrodzenia biegłych, taryf zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych dla wydania opinii w postępowaniu karnym (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 2049)
- r.p.z.s.l. – rozporządzenie Ministra Zdrowia z 7 grudnia 2001 r. w sprawie postępowania ze zwłokami i szczątkami ludzkimi (Dz.U. Nr 153, poz. 1783 ze zm.)
- r.p.z.t. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 18 czerwca 2003 r. w sprawie postępowania o zachowanie w tajemnicy okoliczności umożliwiających ujawnienie tożsamości świadka oraz sposobu postępowania z protokołami z zeznań tego świadka (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 110)
- r.r.p.w.ś. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 11 czerwca 2003 r. w sprawie regulaminu czynności w zakresie przeprowadzania wywiadu środowiskowego oraz wzoru kwestionariusza tego wywiadu (Dz.U. Nr 108, poz. 1018)
- RSMTK – Rzymski Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego sporządzony w Rzymie 17 lipca 1998 r. (Dz.U. z 2013 r. Nr 878, poz. 708)
- r.s.t.p.s. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 24 czerwca 2003 r. w sprawie sposobu technicznego przygotowania sieci służących do przekazywania informacji, do kontroli przekazów informacji oraz sposobu dokonywania, rejestracji, przechowywania, odtwarzania i niszczenia zapisów z kontrolowanych przekazów (Dz.U. Nr 110, poz. 1052)
- r.u.s.p. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 23 grudnia 2015 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. poz. 2316 ze zm.)
- RVG – Gesetz über die Vergütung der Rechtsanwältinnen und Rechtsanwälte, Rechtsanwaltsvergütungsgesetz, niemiecka ustawa o wynagrodzeniu adwokatów
- r.w.s.p. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 18 czerwca 2003 r. w sprawie wysokości i sposobu obliczania wydatków Skarbu Państwa w postępowaniu karnym (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r., poz. 663)
- r.w.t.p. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 24 stycznia 2005 r. w sprawie wynagrodzenia za czynności tłumacza przysięgłego (Dz.U. Nr 15, poz. 131 ze zm.)
- r.w.t.p.o. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 2 czerwca 2003 r. w sprawie warunków technicznych przeprowadzenia okazania (Dz.U. Nr 104, poz. 981)

Wykaz skrótów

- r.w.u.z.k. – rozporządzenie Ministra Infrastruktury z 25 marca 2002 r. w sprawie warunków ustalania oraz sposobu dokonywania zwrotu kosztów używania do celów służbowych samochodów osobowych, motocykli i motorowerów niebędących własnością pracodawcy (Dz.U. Nr 27, poz. 271 ze zm.)
- StPO – Strafprozessordnung, niemiecki kodeks postępowania karnego
- TFUE – Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana: Dz.Urz. UE C 202 z 7.06.2016, s. 47)
- TUE – Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana: Dz.Urz. UE C 202 z 7.06.2016, s. 13)
- u.c.ch.z. – ustawa z 13 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz.U. z 2017 r., poz. 912 ze zm.)
- u.i.l. – ustawa z 2 grudnia 2009 r. o izbach lekarskich (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 956)
- u.k.s.s.c. – ustawa z 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 785 ze zm.)
- u.o.d.o. – ustawa z 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. poz. 1000 ze zm.)
- u.o.d.o. z 1997 r. – ustawa z 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 922)
- u.o.i.n. – ustawa z 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. z 2019 r., poz. 742)
- u.o.p.z. – ustawa z 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 628)
- u.o.s.k. – ustawa z 23 czerwca 1973 r. o opłatach w sprawach karnych (tekst jedn. Dz.U. z 1983 r. Nr 49, poz. 223 ze zm.)
- u.o.z.p. – ustawa z 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1878 ze zm.)
- u.p.a. – ustawa z 4 kwietnia 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 1231 ze zm.)
- u.p.n. – ustawa z 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 969)
- u.p.nar. – ustawa z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 852)
- u.r.p. – ustawa z 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 2115 ze zm.)
- u.s.f.s.n. – ustawa z 21 czerwca 1996 r. o szczególnych formach sprawowania nadzoru przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 2216 ze zm.)
- u.s.n.p. – ustawa z 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 75)
- ustawa o ABW – ustawa z 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 2387 ze zm.)

Wykaz skrótów

ustawa o CBA	– ustawa z 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 2104 ze zm.)
ustawa o IPN	– ustawa z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. z 2018 r., poz. 2032 ze zm.)
ustawa o KAS	– ustawa z 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 508 ze zm.)
ustawa o KRK	– ustawa z 24 maja 2000 r. o Krajowym Rejestrze Karnym (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1218 ze zm.)
ustawa o Policji	– ustawa z 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 161 ze zm.)
ustawa o SG	– ustawa z 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 147 ze zm.)
ustawa o SKW	– ustawa z 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego i Służbie Wywiadu Wojskowego (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 687)
ustawa o SN	– ustawa z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2018 r., poz. 5 ze zm.)
ustawa o SOP	– ustawa z 8 grudnia 2017 r. o Służbie Ochrony Państwa (Dz.U. z 2018 r., poz. 138 ze zm.)
ustawa o TS	– ustawa z 26 marca 1982 r. o Trybunale Stanu (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 2050 ze zm.)
ustawa o ŻW	– ustawa z 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 430 ze zm.)
u.ś.k.	– ustawa z 25 czerwca 1997 r. o świadku koronnym (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1197)
u.ś.u.d.e.	– ustawa z 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 123 ze zm.)
u.t.d.	– ustawa z 6 września 2001 r. o transporcie drogowym (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 58 ze zm.)
u.u.n.o.	– ustawa z 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 2099 ze zm.)
u.z.l.l.d.	– ustawa z 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 537 ze zm.)

2. CZASOPISMA I PUBLIKATORY

AMSiK	– Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii
Annales UMCS	– Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska
AUL	– Acta Universitatis Lodziensis. Folia Iuridica
AUNC	– Acta Universitatis Nicolai Copernici
AUW PPIA	– Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji
Biul. PK	– Biuletyn Prawa Karnego

Wykaz skrótów

Biul.SAKa	– Biuletyn Sądu Apelacyjnego w Katowicach
Biul. SN	– Biuletyn Sądu Najwyższego
CPH	– Czasopismo Prawno-Historyczne
CTLR	– Computer and Telecommunications Law Review
CURIA	– https://curia.europa.eu
CzPKiNP	– Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
ELR	– European Law Review
EP	– Edukacja Prawnicza
EPS	– Europejski Przegląd Sądowy
Gaz. Prawn.	– Gazeta Prawnicza
GSP	– Gdańskie Studia Prawnicze
GSP-Prz.Orz.	– Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa
HUDOC	– https://hudoc.echr.coe.int
IDPL	– International Data Privacy Law
IN	– Ius Novum
Jur.	– Jurysta
KKPubl	– Kwartalnik Prawa Publicznego
KSAG	– Kwartalnik Sądowy Apelacji Gdańskiej
Kwartalnik KSSiP	– Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury
KZS	– Krakowskie Zeszyty Sądowe
MoP	– Monitor Prawniczy
NKPK	– Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego
NP	– Nowe Prawo
OSA	– Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSAB	– Orzecznictwo Sądów Apelacji Białostockiej
OSAK	– Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Katowicach
OSAW	– Orzecznictwo Apelacji Wrocławskiej
OSN	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNC	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSN(K)	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego (Izba Karna)
OSNKW	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSNPG	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Wydawnictwo Prokuratury Generalnej
OSNwSK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPika	– Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, Seria A
OTK-B	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, Seria B
OTK ZU	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego Zbiór Urzędowy

Wykaz skrótów

Pal.	– Palestra
PET	– Prawo i Ekonomia w Telekomunikacji
PiP	– Państwo i Prawo
POSAG	– Przegląd Orzecznictwa Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
PPC	– Polski Proces Cywilny
PPE	– Przegląd Prawa Europejskiego
PPK	– Problemy Prawa Karnego
Prob. Krym.	– Problemy Kryminalistyki
Prob. Pr.	– Problemy Praworządności
Prok.	– Prokurator
Prok. i Pr.	– Prokuratura i Prawo
Prok. i Pr.-wkł.	– Prokuratura i Prawo – wkładka
Prz. Polic.	– Przegląd Policyjny
Prz. Sejm.	– Przegląd Sejmowy
PS	– Przegląd Sądowy
PWK	– Problemy Współczesnej Kryminalistyki
PWPM	– Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego
R.Pr.	– Radca Prawny
St.Iur.Lubl.	– Studia Iuridica Lublinensia
St. Praw.	– Studia Prawnicze
RPEiS	– Ruch Prawnicze, Ekonomiczny i Socjologiczny
Rzeczp.	– Rzeczpospolita
SE	– Studia Europejskie
SI	– Studia Iuridica
SIL	– Studia Iuridica Lublinensia
SP	– Studia Prawnicze
US.S.C.	– United States Code, zbiór prawa federalnego
Wok.	– Wokanda
WPP	– Wojskowy Przegląd Prawniczy
WSS	– Wrocławskie Studia Sądowe
ZNASW	– Zeszyty Naukowe Akademii Spraw Wewnętrznych
ZNIBPS	– Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego
ZNUJ	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZNWSO	– Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Oficerskiej
ZStW	– Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft

Wykaz skrótów

3. INNE

ABW	– Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego
APA	– American Polygraph Association (Stowarzyszenie Poligraferów Amerykańskich)
AW	– Agencja Wywiadu
CBA	– Centralne Biuro Antykorupcyjne
CIT	– <i>concealed information test</i> ('technika wiedzy ukrywanej')
END	– Europejski Nakaz Dochodzeniowy
ETPC	– Europejski Trybunał Praw Człowieka
KGP	– Komenda Główna Policji
MTK	– Międzynarodowy Trybunał Karny
SA	– sąd apelacyjny
SG	– Służba Graniczna
SKW	– Służba Kontrwywiadu Wojskowego
SN	– Sąd Najwyższy
SO	– sąd okręgowy
SWW	– Służba Wywiadu Wojskowego
TK	– Trybunał Konstytucyjny
ŻW	– Żandarmeria Wojskowa

WYKAZ PODSTAWOWEJ LITERATURY PODAWANEJ WYŁĄCZNIE W ZAPISIE SKRÓCONYM

1. PODRĘCZNIKI

- Artymiak, Rogalski, *Proces. Część ogólna*
G. Artymiak, M. Klejnowska, C.P. Kłak, M. Rogalski, Z. Sobolewski, K. Sowiński, *Proces karny. Część ogólna*, red. G. Artymiak, M. Rogalski, Z. Sobolewski, Warszawa 2007; red. G. Artymiak, M. Rogalski, Warszawa 2012
- Artymiak, Rogalski, *Proces. Część szczególna*
G. Artymiak, M. Klejnowska, C.P. Kłak, M. Rogalski, Z. Sobolewski, A. Masłowska, *Proces karny. Część szczególna*, red. G. Artymiak, M. Rogalski, Z. Sobolewski, Warszawa 2007; red. G. Artymiak, M. Rogalski, Warszawa 2012
- Bulsiewicz i inni, *Przebieg*
A. Bulsiewicz, M. Jeż-Ludwichowska, D. Kala, D. Osowska, A. Lach, *Przebieg procesu karnego*, Toruń 1996, 2003
- Cieślak, *Podstawowe założenia*
M. Cieślak, *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa 1971, 1973, 1984
- Cieślak, *Podstawowe założenia. Dzieła wybrane*
M. Cieślak, *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, w: M. Cieślak, *Dzieła wybrane*, t. II, red. S. Waltoś, Kraków 2011
- Cieślak, *Zagadnienia dowodowe*
M. Cieślak, *Zagadnienia dowodowe w procesie karnym*, Warszawa 1955
- Cieślak, *Zarys*
M. Cieślak, *Postępowanie karne. Zarys instytucji*, Warszawa 1982
- Daszkiewicz, *Zagadnienia*, t. I
W. Daszkiewicz, *Prawo karne procesowe. Zagadnienia ogólne*, t. I, Bydgoszcz 2000
- Daszkiewicz, *Zagadnienia*, t. II
W. Daszkiewicz, *Prawo karne procesowe. Zagadnienia ogólne*, t. II, Bydgoszcz 2001
- Daszkiewicz, Nowak, Stachowiak, *Proces*
W. Daszkiewicz, T. Nowak, S. Stachowiak, *Proces karny. Część szczególna*, Poznań 1996
- Gardocka, *Podręcznik*
T. Gardocka, *Postępowanie karne. Podręcznik akademicki*
- Glaser, *Polski proces*
S. Glaser, *Polski proces karny w zarysie wraz z prawem o ustroju sądów powszechnych*, Kraków 1934
- Grajewski, *Przebieg procesu*
J. Grajewski, *Przebieg procesu karnego*, Warszawa 2001, 2008, 2012

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym

- Grajewski i inni, *Prawo* K. Papke-Olszauskas, S. Steinborn, K. Woźniewski, *Prawo karne procesowe. Część ogólna*, red. J. Grajewski, Warszawa 2009, 2011
- Grzegorzczuk, Tylman, *Postępowanie* T. Grzegorzczuk, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 1998, 1999, 2001, 2003, 2005, 2007, 2009, 2011, 2014
- Hofmański, Zabłocki, *Elementy metodyki* P. Hofmański, S. Zabłocki, *Elementy metodyki pracy sędziego w sprawach karnych*, Kraków 2006, Warszawa 2011
- Kalinowski, *Polski proces* S. Kalinowski, *Polski proces karny*, Warszawa 1970, 1971
- Kalinowski, *Postępowanie. Zarys części ogólnej* S. Kalinowski, *Postępowanie karne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 1963
- Kalinowski, *Postępowanie. Zarys części szczególnej* S. Kalinowski, *Postępowanie karne. Zarys części szczególnej*, Warszawa 1964
- Kmiecik, Skrętowicz, *Proces* R. Kmiecik, E. Skrętowicz, *Proces karny. Część ogólna*, Kraków–Lublin 1998, 1999, Kraków 2002, 2003, 2004, 2006, Warszawa 2009
- Kruszyński i inni, *Wykład* B. Bienkowska, P. Kruszyński, C. Kulesza, P. Piszczek, S. Pawelec, *Wykład prawa karnego procesowego*, red. P. Kruszyński, Białystok 1998, 2003, 2012
- Lipczyńska, *Proces*, cz. 1 M. Lipczyńska, *Polski proces karny. Zagadnienia ogólne*, cz. 1, Warszawa 1971, 1986
- Lipczyńska, *Proces*, cz. 2 M. Lipczyńska, *Polski proces karny. Zagadnienia szczególne*, cz. 2, Warszawa 1986
- Marszał, *Proces* K. Marszał, *Proces karny*, Katowice 1992, 1995, 1997, 1998
- Marszał, *Zagadnienia* K. Marszał, *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2008, 2013
- Marszał, Zagrodnik, *Proces* K. Zgryzek, R. Koper, J. Zagrodnik, K. Marszał, *Proces karny*, red. K. Marszał, J. Zagrodnik, Warszawa 2017
- Marszał i inni, *Proces* K. Marszał, S. Stachowiak, K. Zgryzek, *Proces karny*, red. K. Marszał, Katowice 2003, 2005, 2008
- Marszał i inni, *Przebieg* K. Marszał, S. Stachowiak, K. Sychta, J. Zagrodnik, K. Zgryzek, *Proces karny. Przebieg postępowania*, red. K. Marszał, Katowice 2008, 2012
- Prusak, *Postępowanie* F. Prusak, *Postępowanie karne*, Warszawa 2001
- Schaff, *Proces* L. Schaff, *Proces karny Polski Ludowej. Wykład zasad ogólnych*, Warszawa 1953
- Siewierski, Tylman, Olszewski, *Postępowanie* M. Siewierski, J. Tylman, M. Olszewski, *Postępowanie karne w zarysie*, Warszawa 1971, 1974
- Skorupka, *Postępowanie. Część ogólna* Z. Świda, J. Skorupka, R. Ponikowski, W. Posnow, *Postępowanie karne. Część ogólna*, red. J. Skorupka, Warszawa 2012
- Skorupka, *Proces karny* D. Gruszecka, K. Kremens, K. Nowicki, J. Skorupka, *Proces karny*, red. J. Skorupka, Warszawa 2017, 2018
- Śliwiński, *Polski proces* S. Śliwiński, *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne*, Warszawa 1948, 1959, 1961

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym

- Śliwiński, *Proces. Przebieg* S. Śliwiński, *Proces karny. Przebieg procesu i postępowanie wykonawcze*, Warszawa 1948
- Świda, *Postępowanie* Z. Świda, J. Skorupka, R. Ponikowski, W. Posnow, *Postępowanie karne. Część szczególna*, red. Z. Świda, Warszawa 2011; red. J. Skorupka, Warszawa 2013
- Świda, *Postępowanie. Część ogólna* Z. Świda, R. Ponikowski, W. Posnow, *Postępowanie karne. Część ogólna*, red. Z. Świda, Warszawa 2008
- Waltoś, *Proces* S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 1985, 1995, 1996, 2000, 2001, 2002, 2003, 2005, 2008, 2009
- Waltoś, Hofmański, *Proces* S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2013, 2016, 2017, 2018

2. KOMENTARZE

- Angerman, Nowotny, Przeworski, *Komentarz* K. Angerman, J. Nowotny, J. Przeworski, *Komentarz do kodeksu postępowania karnego wraz z dotyczącymi ustawami i rozporządzeniami*, Warszawa 1930
- Boratyńska, Górski, Królikowski, Sakowicz, Warchoń, Ważny, *Kodeks* K.T. Boratyńska, A. Górski, M. Królikowski, A. Sakowicz, M. Warchoń, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2015
- Boratyńska, Górski, Sakowicz, Ważny, *Kodeks* K.T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2005, 2007, 2012, 2013, 2014
- Gostyński i inni, *Kodeks*, t. I J. Bratoszewski, Z. Gostyński, L. Gardocki, S.M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. Z. Gostyński, t. I, Warszawa 1998, 2003
- Gostyński i inni, *Kodeks*, t. II J. Bratoszewski, Z. Gostyński, L. Gardocki, S.M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. Z. Gostyński, t. II, Warszawa 1998, 2004
- Gostyński i inni, *Kodeks*, t. III J. Bratoszewski, Z. Gostyński, L. Gardocki, S.M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. Z. Gostyński, t. III, Warszawa 1998, 2004
- Grajewski, Paprzycki, Steinborn, *Kodeks*, t. I J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, *Komentarz do art. 1–424 K.P.K.*, red. J. Grajewski, Kraków 2006, Warszawa 2010; red. L.K. Paprzycki, Warszawa 2013
- Grajewski, Paprzycki, Steinborn, *Kodeks*, t. II J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, red. J. Grajewski, Kraków 2006, Warszawa 2010; red. L.K. Paprzycki, Warszawa 2013
- Grajewski, Paprzycki, Steinborn, *Komentarz aktualizowany do art. 425–673* J. Grajewski, S. Steinborn, L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 425–673 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U.97.89.555)*, red. L.K. Paprzycki, LEX/el. 2014, 2015

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym

- Grajewski, Skrętowicz, *Kodeks* J. Grajewski, E. Skrętowicz, *Kodeks postępowania karnego z komentarzem*, Gdańsk 1995, 1996
- Grzegorzcyk, *Kodeks* T. Grzegorzcyk, *Kodeks postępowania karnego wraz z komentarzem do ustawy o świadku koronnym*, Kraków 2003, 2004, 2005, Warszawa 2008, 2010
- Grzeszczyk, *Kodeks* W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa, 2003, 2005, 2007, 2012, 2014
- Hofmański, Sadzik, Zgryzek, *Kodeks*, t. I P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego*, t. I, *Komentarz do artykułów 1–296*, red. P. Hofmański, Warszawa 1999, 2004, 2007, 2011
- Hofmański, Sadzik, Zgryzek, *Kodeks*, t. II P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego*, t. II, *Komentarz do artykułów 297–467*, red. P. Hofmański, Warszawa 1999, 2004, 2007, 2011
- Hofmański, Sadzik, Zgryzek, *Kodeks*, t. III P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego*, t. III, *Komentarz do artykułów 468–682*, red. P. Hofmański, Warszawa 2007, 2010, 2012
- Hofmański, Sadzik, Zgryzek, *Kodeks*, t. IV P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego*, t. IV, *Aktualizacje*, red. P. Hofmański, Warszawa 2008
- Kalinowski, Siewierski, *Kodeks* S. Kalinowski, M. Siewierski, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 1960, 1966
- Lipczyńska, Ponikowski, *Mały komentarz* M. Lipczyńska, R. Ponikowski, *Mały komentarz do kodeksu postępowania karnego*, Warszawa 1986
- Mazur, *Kodeks* *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. M. Mazur, Warszawa 1971, 1976
- Partyk, *Czynności adwokackie* A. Partyk, T. Partyk, *Rozporządzenie w sprawie opłat za czynności adwokackie. Komentarz*, LEX/el. 2016
- Partyk, *Czynności radców prawnych* A. Partyk, T. Partyk, *Rozporządzenie w sprawie opłat za czynności radców prawnych. Komentarz*, LEX/el. 2016
- Peiper, *Komentarz* L. Peiper, *Komentarz do kodeksu postępowania karnego i przepisów wprowadzających tenże kodeks*, Kraków 1929, 1933
- Prusak, *Komentarz* F. Prusak, *Komentarz do kodeksu postępowania karnego*, t. I, II, Warszawa 1999
- Sakowicz i inni, *Kodeks* K.T. Boratyńska, P. Czarnecki, A. Górski, M. Królikowski, A. Sakowicz, M. Warchoła, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2016
- Skorupka, *Kodeks* *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2015, 2016, 2017, 2018
- Świecki, *Kodeks* B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, D. Świecki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, II, red. D. Świecki, Warszawa 2013, 2014, 2015, 2017, 2018
- Świecki, *Komentarz do zmian 2016* K. Eichstaedt, B. Augustyniak, M. Kurowski, D. Świecki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2016*, Warszawa 2016

Zabłocki, *Postępowanie* S. Zabłocki, *Postępowanie kasacyjne w nowym kodeksie postępowania karnego. Komentarz praktyczny*, Warszawa 1998

3. KOMENTARZE DO INNYCH USTAW

Bojarski, Skrętowicz, *Nieletni* T. Bojarski, E. Skrętowicz, *Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich. Komentarz*, Warszawa 2007, 2011, 2014

Garlicki, *Konwencja*, t. I L. Garlicki, P. Hofmański, A. Wróbel, *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz*, t. I, *Komentarz do artykułów 1–18*, red. L. Garlicki, Warszawa 2010

Garlicki, *Konwencja*, t. II L. Garlicki, P. Hofmański, A. Wróbel, R. Degener, M. Krzyżanowska-Mierzevska, I. Kondak, K. Ryngielewicz, *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz*, t. II, *Komentarz do artykułów 19–59 oraz Protokołów dodatkowych*, red. L. Garlicki, Warszawa 2011

Grzegorzczak, *K.k.s.* T. Grzegorzczak, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2000, 2001, 2006, 2009

Grzegorzczak, *K.p.u.* T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, Warszawa 2002, 2008, 2012

Kardas, Łabuda, Razowski, *K.k.s.* P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2012

Prusak, *K.k.s.* F. Prusak, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, t. I (art. 1–53), t. II (art. 54–191), Warszawa 2006

Skowron, *K.p.u.* A. Skowron, *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, Warszawa 2010

4. MATERIAŁY POKONFERENCYJNE

Bojarski, *Rozwój nauk* *Rozwój nauk penalnych w sześćdziesięciolecie Wydziału Prawa i Administracji UMCS. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej przez pracowników Katedry Prawa Karnego i Kryminologii UMCS w Lublinie w dn. 23–24 kwietnia 2009 r.*, red. T. Bojarski, Lublin 2009

Bojarski, Skrętowicz, *Problemy* *Problemy reformy prawa karnego: materiały z sesji naukowej, Lublin–Kazimierz Dolny, 20–22 września 1993 r.*, red. T. Bojarski, E. Skrętowicz, Lublin 1993

Ćwiąkalski, Artymiak, *Karnomaterialne* *Karnomaterialne i procesowe aspekty naprawienia szkody w świetle kodyfikacji karnych z 1997 r. i propozycji ich zmian*, red. Z. Ćwiąkalski, G. Artymiak, Warszawa 2010

Ćwiąkalski, Artymiak, *Współzależność* *Współzależność prawa karnego materialnego i procesowego: w świetle kodyfikacji karnych z 1997 r. i propozycji ich zmian. Materiały z konferencji naukowej odbytej w dniach 11–13 października 2007 r. w Czarnej, poświęconej pamięci Profesora Zbigniewa Sobolewskiego*, red. Z. Ćwiąkalski, G. Artymiak, Warszawa 2009

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym

- Dynia, Kłak, *Europejskie standardy* *Europejskie standardy ochrony praw człowieka a ustawodawstwo polskie*, red. E. Dynia, C.P. Kłak, Rzeszów 2005
- Gruszecka, Skorupka, *Granice procesu* *Granice procesu karnego. Legalność działań uczestników postępowania*, red. D. Gruszecka, J. Skorupka, Warszawa 2015
- Hofmański, *Węzłowe problemy* *Węzłowe problemy procesu karnego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2010
- Kasprzak, Młodziejowski, *Wybrane problemy* *Wybrane problemy procesu karnego i kryminalistyki*, red. J. Kasprzak, B. Młodziejowski, Olsztyn 2010
- Kremens, Skorupka, *Pojęcie* *Pojęcie, miejsce i znaczenie prawdy w polskim procesie karnym. Materiały Wrocławskiego Seminarium Karnoprocesowego 2013*, red. K. Kremens, J. Skorupka, Wrocław 2013
- Kruszyński, *Postępowanie karne w XXI wieku* *Postępowanie karne w XXI wieku: materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej. Popowo 26–28 października 2001 r.*, red. P. Kruszyński, Warszawa 2002
- Kulesza, *Ocena funkcjonowania* *Ocena funkcjonowania porozumień procesowych w praktyce wymiaru sprawiedliwości*, red. C. Kulesza, Warszawa 2009
- Kulesza, *System* *System wymiaru sprawiedliwości a media*, red. C. Kulesza, Białystok 2009
- Mozgawa, Dudka, *Kodeks: ocena i perspektywy zmian* *Kodeks karny i kodeks postępowania karnego po dziesięciu latach obowiązywania: ocena i perspektywy zmian*, red. M. Mozgawa, K. Dudka, Warszawa 2009
- Skorupka, *Jawność procesu* *Jawność procesu karnego*, red. J. Skorupka, Warszawa 2012
- Skorupka, Drozd, *Nowe spojrzenie* *Nowe spojrzenie na model zakazów dowodowych w procesie karnym*, red. J. Skorupka, A. Drozd, Warszawa 2015
- Skorupka, Hayduk-Hawrylak, *Współczesne tendencje* *Współczesne tendencje w rozwoju procesu karnego z perspektywy dogmatyki oraz teorii i filozofii prawa*, red. J. Skorupka, I. Hayduk-Hawrylak, Warszawa 2011
- Skřętowicz, *Nowy kodeks* *Nowy kodeks postępowania karnego. Zagadnienia węzłowe. Materiały z konferencji naukowej „Kodeks postępowania karnego” zorganizowanej w dniach 8–10 września 1997 r.*, red. E. Skřętowicz, Kraków 1998
- Sobolewski, Artymiak, Kłak, *Problemy* *Problemy znowelizowanej procedury karnej. Materiały konferencji naukowej, Rzeszów–Czarna, 17–18 października 2003 r.*, red. Z. Sobolewski, G. Artymiak, C.P. Kłak, Kraków 2004
- Szwarc, *Porozumiewanie się* *Porozumiewanie się i uzgadnianie rozstrzygnięć przez uczestników postępowania karnego*, red. A. Szwarc, Warszawa–Poznań 1993
- Szwarc, *Przestępczość przygraniczna* *Przestępczość przygraniczna. Postępowanie karne przeciwko cudzoziemcom w Polsce. Konferencja międzynarodowa (niemiecko-polska), Poznań, 24–27 czerwca 1999 roku*, red. A. Szwarc, Poznań 2000
- Widacki, *Problematyka etyczna* *Problematyka etyczna w kryminalistyce. Materiały V Symposiumu Metodologii Kryminalistyki i Nauk Pokrewnych*, red. J. Widacki, Katowice 1984

5. KSIĘGI JUBILEUSZOWE (PAMIĄTKOWE)

- Księga Bojarskiego* *Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Bojarskiemu*, red. A. Michalska-Warias, I. Nowikowski, J. Piórkowska-Flieger, Lublin 2011
- Księga Buchały* *Problemy odpowiedzialności karnej. Księga pamiątkowa ku czci Prof. Kazimierza Buchały*, red. Z. Cwiąkański, M. Szewczyk, S. Waltoś, A. Zoll, Kraków 1994
- Księga Bulsiewicza* *Współczesne problemy procesu karnego i jego efektywności. Księga pamiątkowa Profesora Andrzeja Bulsiewicza*, red. A. Marek, Toruń 2004
- Księga Cieślaka* *Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga ku czci Profesora Mariana Cieślaka*, red. S. Waltoś, Kraków 1993
- Księga Daszkiewiczza* *Nowe prawo karne procesowe. Zagadnienia wybrane. Księga ku czci Profesora Wiesława Daszkiewiczza*, red. T. Nowak, Poznań 1999
- Księga Dody* *Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga pamiątkowa ku czci Prof. Zbigniewa Dody*, red. A. Gaberle, S. Waltoś, Kraków 2000
- Księga Filara* *Nauki penalne wobec szybkich przemian socjokulturowych. Księga jubileuszowa Profesora Mariana Filara*, red. A. Adamski, J. Bojarski, P. Chrzczonowicz, M. Leciak, Toruń 2012
- Księga Gaberle* *Nauki penalne wobec problemów współczesnej przestępczości. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Andrzeja Gaberle*, red. K. Krajewski, Warszawa 2007
- Księga Gostyńskiego* *Kompensacyjna funkcja prawa karnego. Księga poświęcona pamięci Profesora Zbigniewa Gostyńskiego*, red. S. Waltoś, B. Nita, P. Trzaska, M. Żurek, CzPKiNP 2002, nr 2
- Księga Górniok* *Problemy nauk penalnych. Prace ofiarowane Profesor Oktawii Górniok*, red. L. Tyszkiewicz, Katowice 1996
- Księga Grajewskiego* *Aktualne problemy prawa i procesu karnego. Księga ofiarowana Profesorowi Janowi Grajewskiemu*, red. M. Płachta, GSP 2003, nr 11
- Księga Hołdy* *Problemy penologii i praw człowieka na początku XXI stulecia. Księga poświęcona pamięci Profesora Zbigniewa Hołdy*, red. B. Stańdo-Kawecka, K. Krajewski, Warszawa 2011
- Księga Kaftala* *Problemy prawa i procesu karnego. Księga poświęcona pamięci Profesora Alfreda Kaftala*, red. G. Rejman, B.T. Bieńkowska, Z. Jędrzejowski, P. Mierzejewski, Warszawa 2008
- Księga Kalinowskiego* *Rozprawa główna. Problemy podstawowe. Praca zbiorowa ku czci Profesora Stanisława Kalinowskiego*, red. A. Murzynowski, „Studia Iuridica” 1985, t. XIII
- Księga Kmicieka* *Iudicium et Scientia. Księga jubileuszowa Profesora Romualda Kmicieka*, red. A. Przyborowska-Klimczak, A. Taracha, Warszawa 2011

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym

- Księga Korcyl-Wolskiej* *W kręgu prawa nieletnich. Księga pamiątkowa ku czci Profesor Marianny Korcyl-Wolskiej*, red. P. Hofmański, S. Waltoś, Warszawa 2009
- Księga Kulickiego* *Doctrina multiplex veritas una. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Mariuszowi Kulickiemu twórcy Katedry Kryminalistyki z okazji 35-lecia powołania Katedry na Wydziale Prawa i Administracji UMK*, red. A. Bulsiewicz, A. Marek, V. Kwiatkowska-Darul, Toruń 2004
- Księga Kunickiej-Michalskiej* *Reforma prawa karnego. Propozycje i komentarze. Księga pamiątkowa Profesor Barbary Kunickiej-Michalskiej*, red. J. Jakubowska-Hara, C. Nowak, J. Skupiński, Warszawa 2008
- Księga Kruszyńskiego* *Wokół gwarancji współczesnego procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Piotra Kruszyńskiego*, red. B.T. Bieńkowska, H. Gajewska-Kraczkowska, M. Rogacka-Rzewnicka, Warszawa 2015
- Księga Leleńtala* *Aktualne problemy prawa karnego, kryminologii i penitencjarystyki. Księga ofiarowana Profesorowi Stefanowi Leleńtalowi w 45 roku pracy naukowej i dydaktycznej*, red. K. Indeck, Łódź 2004
- Księga Marka* *Węzłowe problemy prawa karnego, kryminologii i polityki kryminalnej. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Markowi*, red. V. Konarska-Wrzošek, J. Lachowski, J. Wójcikiewicz, Warszawa 2010
- Księga Marszał* *Współczesne problemy procesu karnego i wymiaru sprawiedliwości. Księga ku czci Profesora Kazimierza Marszał*, red. P. Hofmański, K. Zgryzek, Katowice 2003
- Księga Murzynowskiego* *Węzłowe zagadnienia procedury karnej. Księga ku czci Profesora Andrzeja Murzynowskiego*, red. P. Kruszyński, „Studia Iuridica” 1997, t. XXXIII
- Księga Nowaka* *Współczesny polski proces karny. Księga ofiarowana Profesorowi Tadeuszowi Nowakowi*, red. S. Stachowiak, Poznań 2002
- Księga Rejman* *Gaudium in litteris est. Księga jubileuszowa ofiarowana Pani Profesor Genowefie Rejman z okazji osiemdziesiątych urodzin*, red. L. Gardocki, M. Królikowski, A. Walczak-Żochowska, Warszawa 2005
- Księga Skrętowicza* *Problemy stosowania prawa sądowego. Księga ofiarowana Profesorowi Edwardowi Skrętowiczowi*, red. I. Nowikowski, Lublin 2007
- Księga Skupińskiego* *Problemy wymiaru sprawiedliwości karnej. Księga jubileuszowa Profesora Jana Skupińskiego*, red. A. Błachnio-Parzych, J. Jakubowska-Hara, J. Kosonoga, H. Kuczyńska, Warszawa 2013
- Księga Stachowiaka* *Skargowy model procesu karnego. Księga ofiarowana Profesorowi Stanisławowi Stachowiakowi*, red. A. Gerecka-Żołyńska, P. Górecki, H. Paluszkiwicz, P. Wiliński, Warszawa 2008

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym

- Księga Szwarca* *Aktualne problemy prawa karnego. Księga pamiątkowa z okazji Jubileuszu 70. urodzin Profesora Andrzeja J. Szwarca*, red. Ł. Pohl, Poznań 2009
- Księga Świdy* *Rzetelny proces karny. Księga jubileuszowa Profesora Zofii Świdy*, red. J. Skorupka, Warszawa 2009
- Księga Tylmana, 2011* *Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Janusza Tylmana*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2011
- Księga Tylmana, 2014* *Polski proces karny i materialne prawo karne w świetle nowelizacji z 2013 roku. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Tylmanowi z okazji Jego 90. urodzin*, red. T. Grzegorzczak, J. Izydorczyk, R. Olszewski, D. Świecki, M. Zbrojewska, Warszawa 2014
- Księga Tyszkiewiczza* *U progu nowych kodyfikacji karnych. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Leonowi Tyszkiewiczowi*, red. O. Górniok, Katowice 1999
- Księga Waltosia* *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci Profesora Stanisława Waltosia*, red. J. Czapska, A. Gaberle, A. Światłowski, A. Zoll, Warszawa 2000
- Księga Wąska* *W kręgu teorii i praktyki prawa karnego. Księga poświęcona pamięci Profesora Andrzeja Wąska*, red. L. Leszczyński, E. Skrzętołowicz, Z. Hołda, Lublin 2005
- Księga Weigend* *Księga dedykowana dr Ewie Weigend*, red. S. Waltoś, CzPKiNP 2011, t. XV
- Księga Zabłockiego* *Fiat iustitia pereat mundus. Księga jubileuszowa poświęcona Sędziemu Sądu Najwyższego Stanisławowi Zabłockiemu z okazji 40-lecia pracy zawodowej*, red. P. Hofmański przy współpracy P. Kardasa i P. Wilińskiego, Warszawa 2014
- Księga Zbrojewskiej* *Verba volant, scripta manent. Proces karny, prawo karne skarbowe i prawo wykroczeń po zmianach z lat 2015–2016. Księga pamiątkowa poświęcona Profesor Monice Zbrojewskiej*, red. T. Grzegorzczak, R. Olszewski, Warszawa 2016
- Księga Zolla* *Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, red. P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel, t. I i II, Warszawa 2012

6. SYSTEMY PRAWA KARNEGO PROCESOWEGO

- System*, t. I, cz. 1 *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. I, *Zagadnienia ogólne*, cz. 1, red. P. Hofmański, Warszawa 2013
- System*, t. I, cz. 2 *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. I, *Zagadnienia ogólne*, cz. 2, red. P. Hofmański, Warszawa 2013
- System*, t. II *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. II, *Proces karny – rozwiązania modelowe w ujęciu prawnoporównawczym*, red. P. Kruszyński, Warszawa 2014

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym

- System*, t. III, cz. 1 *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. III, *Zasady procesu karnego*, cz. 1, red. P. Wiliński, Warszawa 2014
- System*, t. III, cz. 2 *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. III, *Zasady procesu karnego*, cz. 2, red. P. Wiliński, Warszawa 2014
- System*, t. IV *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. IV, *Dopuszczalność procesu*, red. M. Jeż-Ludwichowska, A. Lach, Warszawa 2015
- System*, t. V *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. V, *Sądy i inne organy postępowania karnego*, red. Z. Kwiatkowski, Warszawa 2015
- System*, t. VI *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. VI, *Strony i inni uczestnicy postępowania karnego*, red. C. Kulesza, Warszawa 2016
- System*, t. VIII *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. VIII, *Dowody*, red. J. Skorupka, Warszawa 2019
- System*, t. X *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. X, *Postępowanie przygotowawcze*, red. Ryszard A. Stefański, Warszawa 2016
- System*, t. XIV *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. XIV, *Tryby szczególne*, red. F. Prusak, Warszawa 2015
- System*, t. XVIII *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. XVIII, *Koszty procesu w sprawach karnych*, red. M. Klejnowska, Warszawa 2018

WPROWADZENIE

Części 3 i 4 ósmego tomu *Systemu Prawa Karnego Procesowego* zawierają opracowania dotyczące formalnego prawa dowodowego. Całą materię postępowania dowodowego omówiono w dwóch działach. W dziale IV przedstawiono zasady postępowania dowodowego, a w dziale V przebieg postępowania dowodowego. Z uwagi na znaczną obszerność działu V przedstawione w nim zagadnienia zamieszczone zostały w dwóch książkach.

Zagadnienia wyróżnione w dziale IV omówione zostały w dwóch następujących rozdziałach:

- 1) „Pojęcie, funkcje i systematyka zasad postępowania dowodowego”,
- 2) „Zasady postępowania dowodowego”, tj. prawdy, obiektywizmu, swobodnej oceny dowodów, kontradyktoryjności, bezpośredniości, jawności, ustności i pisemności. Uwagę poświęcono także zagadnieniom ciężaru dowodu i obowiązku dowodzenia oraz problemowi wyodrębnienia tzw. zasady swobody dowodzenia.

Zagadnienia wyróżnione w dziale V omówione zostały w dziewięciu rozdziałach, mianowicie:

- 1) „Poszukiwanie dowodów”,
- 2) „Zabezpieczenie i utrwalenie dowodów”,
- 3) „Wprowadzanie dowodów do procesu karnego”,
- 4) „Prawo obrońcy, pełnomocnika i prokuratora do pozaprocesowego pozyskiwania dowodów lub informacji o znaczeniu dowodowym”,
- 5) „Pojęcie i systematyka czynności dowodowych”,
- 6) „Poszukiwawcze czynności dowodowe”,
- 7) „Czynności ujawniające dowody”,
- 8) „Czynności kontrolujące dowody”,
- 9) „Wrażliwe czynności dowodowe”.

Dogmatyczne opracowanie poszczególnych zagadnień postępowania dowodowego stanowi przede wszystkim wyraz poglądów autora opracowania. Zważywszy na wagę i znaczenie opracowania o charakterze systemowym, dołożono starań, aby poszczególne opracowania odnosiły się do wszystkich istotnych

kwestii dogmatycznych, przedstawiając w najpełniejszym zakresie poglądy wyrażane w dawnej i współczesnej literaturze oraz judykaturze.

Dzieło jest efektem pracy zespołu 31 Autorów ze wszystkich wiodących ośrodków akademickich w kraju. Wszystkim Autorom należą się wyrazy uznania i podziękowania za wysiłek włożony w przygotowanie poszczególnych tekstów i przyjmowanie ze zrozumieniem uwag redaktora tomu. Pozostaje wyrazić nadzieję, że niniejsze opracowanie okaże się przydatne przedstawicielom nauki prawa karnego procesowego, przedstawicielom zawodów prawniczych i funkcjonariuszom organów ścigania stosującym przepisy prawa dowodowego, a także osobom studiującym procedurę karną, zwłaszcza prawo dowodowe oraz osobom zamierzającym poszerzyć wiedzę o dowodach.

Podziękowania należą się także wszystkim osobom z Wydawnictwa LexisNexis, a następnie Wolters Kluwers, które brały udział w przygotowaniu i wydaniu niniejszego dzieła. Przede wszystkim koordynatorce całego projektu Pani Klaudii Szawłowskiej-Milczarek, wydawcy niniejszego tomu Pani Małgorzacie Stańczak i redaktor prowadzącej Pani Małgorzacie Jareckiej. Osobne podziękowania należą się Pani Wioletcie Kowalskiej z Violet Design, a także Pani Ewie Adamskiej i Pani Katarzynie Kruś, które zajmowały się opracowaniem redakcyjnym i dbały o usunięcie wszystkich błędów merytorycznych, gramatycznych i składniowych.

Dziękuję wszystkim osobom, których nie wymieniłem, a które przyczyniły się do powstania tego dzieła.

Redaktor tomu VIII
Jerzy Skorupka

DZIAŁ IV
**ZASADY POSTĘPOWANIA
DOWODOWEGO**

ROZDZIAŁ 28

POJĘCIE, FUNKCJE I SYSTEMATYKA ZASAD POSTĘPOWANIA DOWODOWEGO

Literatura: Ł. Błaszczak, K. Markiewicz (red.), *Dowody i postępowanie dowodowe w sprawach cywilnych*, Warszawa 2015; Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, E. Rudkowska-Ząbczyk (red.), *Dowody w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2010; O. Bogucki, M. Zieliński, *Zasady prawa z perspektywy ogólnej teorii prawa*, w: *System*, t. III, cz. 1; A. Gaberle, *Dowody w sądowym procesie karnym*, Kraków 2007; Z. Kmiecik, *Problem funkcji i metody rekonstruowania zasad ogólnych KPA*, PiP 2009, z. 9; Z. Kmiecik, *Przewlekłość postępowania administracyjnego*, PiP 2011, z. 6; Z. Kmiecik, *Zarys teorii postępowania administracyjnego*, Warszawa 2014; R. Kmiecik (red.), *Prawo dowodowe. Zarys wykładu*, Warszawa 2008; K. Opałek, J. Wróblewski, *Zagadnienia teorii prawa*, Warszawa 1969; A. Redelbach, S. Wronkowska, Z. Ziemiński, *Zarys teorii państwa i prawa*, Warszawa 1993; S. Wronkowska, M. Zieliński, Z. Ziemiński, *Zasady prawa. Zagadnienia podstawowe*, Warszawa 1974; M. Zieliński, A. Munczeski, *Interpretacyjna rola zasad prawa*, w: *Księga Waltosia*; M. Żbikowska, *Interpretacyjna rola zasad procesowych w kształtowaniu treści norm postępowania karnego*, w: *Norma postępowania karnego. Sędzia wobec zmian prawa karnego procesowego*, red. J. Skorupka, K.J. Leżak, Kraków 2018.

Współcześnie zasady postępowania dowodowego wyróżnia się nie tylko w dogmatyce prawa karnego procesowego, ale także w dogmatyce prawa procesowego cywilnego¹ i administracyjnego². Wyróżnianie zasad postępowania dowodowego w procesie karnym nie stanowi zatem jakiegoś fenomenu. Na gruncie wymienionych dogmatyk w podobny sposób uzasadnia się też potrzebę wyróżnienia omawianych zasad oraz nadaje im taką samą treść.

¹ Zob. Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, E. Rudkowska-Ząbczyk (red.), *Dowody w postępowaniu...*, s. 121–125; Ł. Błaszczak, K. Markiewicz (red.), *Dowody i postępowanie dowodowe...*, s. 199–200.

² Zob. Z. Kmiecik, *Zarys teorii postępowania...*, s. 86 i nast. oraz s. 171–221; Z. Kmiecik, *Problem funkcji i metody...*; Z. Kmiecik, *Przewlekłość postępowania...*

Według M. Cieślaka zasadami postępowania dowodowego należy nazywać pewną grupę zasad procesowych, które przede wszystkim odnoszą się do zagadnień dowodowych, wywierając jedynie pośrednio wpływ na pozostałe problemy procesowe³. Zdaniem tego autora zasady procesowe, zwłaszcza zasady naczelne, dotyczą całego procesu karnego i nie ograniczają się do jakiegoś wycinka zagadnień procesowych, pomimo że na etapie sądowym albo przed-sądowym niektóre z nich określa się jako dominujące, a inne jako uzupełniające. „Nie przeszkadza to jednak faktowi, że znaczenie poszczególnych zasad koncentruje się zwłaszcza na niektórych problemach procesowych, dotycząc innych w mniejszym stopniu i jedynie pośrednio”⁴. Marian Cieślak zauważa, że w zakresie nauki o dowodach mniejsze lub większe znaczenie mają wszystkie zasady procesowe. Niektóre z tych zasad odnoszą się przede wszystkim do kwestii dowodowych, co uzasadnia określenie ich mianem zasad postępowania dowodowego. „Dotyczą one całego postępowania dowodowego, które jest podstawą wszelkiego poznania procesowego. Wytyczają one procesowe drogi do ustaleń faktycznych, których prawidłowość przesądza o trafności wszelkich decyzji procesowych, w tym sensie, że błędne ustalenia faktyczne prowadzą w większości wypadków do błędnego rozstrzygnięcia. [...] Zasada prawdy materialnej jest centralną i najważniejszą dyrektywą procesu karnego, co bynajmniej nie narusza jej charakteru jako zasady postępowania dowodowego w podanym wyżej rozumieniu”⁵.

W nauce postępowania cywilnego stwierdza się, że „podstawową cechą wszystkich naczelnych zasad procesowych jest ich ogólny charakter, a więc to, że mają znaczenie dla całego postępowania cywilnego lub poszczególnych rodzajów postępowania, jak również to, że są one wiodące, czyli ukierunkowują działalność procesową sądu i innych organów państwowych oraz stron dla najlepszej realizacji funkcji procesu cywilnego”⁶. „Postępowanie dowodowe stanowi jeden z najistotniejszych elementów postępowania cywilnego. W związku z tym wszystkie naczelne zasady postępowania cywilnego wywierają wpływ także na postępowanie dowodowe. Z reguły zasady naczelne znajdują swoje odzwierciedlenie w regulacjach postępowania dowodowego”. Zwraca się uwagę, że nie wszystkie zasady mają jednak na tyle ścisły związek z postępowaniem dowodowym, że uzasadnia to nazywanie ich zasadami postępowania dowodowego.

³ Zob. Cieślak, *Zagadnienia dowodowe*, s. 100.

⁴ Cieślak, *Zagadnienia dowodowe*, s. 100.

⁵ Cieślak, *Zagadnienia dowodowe*, s. 100.

⁶ Zob. Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, E. Rudkowska-Ząbczyk (red.), *Dowody w postępowaniu...*, s. 121.

Wskazuje się również, że „postępowanie dowodowe jest częścią postępowania cywilnego i w związku z tym oparte jest na właściwych dla tego postępowania założeniach, ideach przewodnich, ogólnych (naczelnych) zasadach, które decydują o jego istocie, ewentualnie nadają temu postępowaniu kształt jednego z powstałych w rozwoju historycznym możliwych do przyjęcia modeli. Naczelne zasady postępowania cywilnego przenikają postępowanie dowodowe, określają jego przebieg, formę, prawa i obowiązki biorących w nim udział podmiotów. Zakres oddziaływania, waga poszczególnych zasad nie jest jednakowa i na tej podstawie można wyodrębnić kategorię zasad naczelnych postępowania cywilnego związanych (ściśle) z postępowaniem dowodowym, do których można zaliczyć zasadę prawdy, kontradiktoryjności, ustności i pisemności, jawności oraz równości stron”⁷.

Przyjąc zatem należy, że zasadami postępowania dowodowego są takie naczelne zasady procesowe, których cechą (właściwością) jest szczególna ochrona wartości związanych z postępowaniem dowodowym. Rzeczne zasady procesowe chronią wartości mające znaczenie dla całego procesu karnego. W sposób szczególny obejmują jednak protekcją wartości dotyczące postępowania dowodowego. Właśnie ta cecha decyduje o tym, że niektóre naczelne zasady procesowe określa się także mianem zasad postępowania dowodowego.

Jeżeli zasady prawa są formułowane w sposób wyraźny w tekstach prawnych (np. zasada domniemania niewinności określona w art. 5 § 1 k.p.k.) albo są zrekonstruowane z wielu przepisów prawa w następstwie ich analizy (np. zasada bezpośredniości), albo też są wyprowadzane z powszechnie przyjmowanych podstaw porządku prawnego i kultury prawnej (np. zasada humanizmu), to zasady postępowania dowodowego są rekonstruowane na podstawie cech posiadanych przez naczelne zasady procesu karnego, a ściślej – na podstawie wartości chronionych przez poszczególne naczelne zasady procesowe. Wiążący prawnie charakter zasad postępowania dowodowego opiera się zatem na tym, że zostały one wyrażone w tekście prawnym bądź że da się je odtworzyć z tekstu prawnego na podstawie wielu przepisów, kształtujących jakąś instytucję według zakładanego przez ustawodawcę wzorca. Wiążący prawnie charakter zasad postępowania dowodowego może opierać się też na niespornej doktrynie prawnej, uznającej daną zasadę za obowiązującą, co stanowi jej uzasadnienie pozytywne, przy jednoczesnym braku przepisów wykluczających obowiązywanie danej zasady, co stanowiłoby uzasadnienie negatywne⁸.

⁷ Zob. Ł. Błaszczak, K. Markiewicz (red.), *Dowody i postępowanie dowodowe...*, s. 199.

⁸ Zob. A. Redelbach, S. Wronkowska, Z. Ziemiński, *Zarys teorii...*, s. 225.

DOWODY

**Redakcja naukowa
Jerzy Skorupka**

Autorzy:

Marcin Adamczyk, Michał Błoński
Łukasz Cora, Dorota Czerwińska
Dagmara Gruszecka, Ryszard Jaworski
Jerzy Kasprzak, Monika Klejnowska
Radosław Koper, Karolina Kremens
Michał Kurowski, Martyna Kusak
Arkadiusz Lach, Tadeusz Widła
Paweł Wiliński, Kazimierz Zgryzek
Marcin Żak

VIII cz. 4

Poszczególne fragmenty tomu VIII cz. 4 napisali:

Marcin Adamczyk	rozdział 36 pkt 7
Michał Błoński	rozdział 36 pkt 1
Łukasz Cora	rozdział 37
Dorota Czerwińska	rozdział 36 pkt 9
Dagmara Gruszecka	rozdział 36 pkt 14
Ryszard Jaworski	rozdział 36 pkt 8.3
Jerzy Kasprzak	rozdział 36 pkt 10
Monika Klejnowska	rozdział 36 pkt 2
Radosław Koper	rozdział 36 pkt 3 i 4
Karolina Kremens	rozdział 36 pkt 11
Michał Kurowski	rozdział 36 pkt 12
Martyna Kusak	rozdział 36 pkt 8.4, rozdział 38
Arkadiusz Lach	rozdział 36 pkt 6
Tadeusz Widła	rozdział 36 pkt 8.1
Paweł Wiliński	rozdział 36 pkt 5
Kazimierz Zgryzek	rozdział 36 pkt 8.2
Marcin Żak	rozdział 36 pkt 13

SPIS TREŚCI

TOM VIII część 4

Wykaz skrótów 4127

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym 4137

Dział V. Postępowanie dowodowe (cd.)

ROZDZIAŁ 36. Czynności ujawniające dowody 4149

1. Przesłuchanie oskarżonego 4157

1.1. Zagadnienia ogólne 4161

1.2. Skutki braku pouczenia o prawie do odmowy składania wyjaśnień 4166

1.3. Rodzaje wyjaśnień 4167

1.3.1. Wyjaśnienia pisemne 4167

1.3.2. Przyznanie się do winy 4170

1.3.2.1. Pojęcie winy 4170

1.3.2.2. Przyznanie się 4172

1.3.2.3. Przyznanie przed określonymi podmiotami 4177

1.3.2.4. Znaczenie przyznania się dla stosowania instytucji prawa
karnego materialnego i procesowego 4186

1.3.2.4.1. Przyznanie jako dyrektywa sądowego
wymiaru kary 4186

1.3.2.4.2. Przyznanie a warunkowe
umorzenie postępowania 4188

1.3.2.4.3. Przyznanie a warunkowe zawieszenie
wykonania kary pozbawienia wolności 4190

1.3.2.4.4. Przyznanie a nadzwyczajne złagodzenie kary 4191

1.3.2.4.5. Nadzwyczajne złagodzenie kary – art. 277c k.k. ... 4195

1.3.2.4.6. Przyznanie a czynny żal 4197

1.3.2.4.7. Przyznanie a skazanie bez rozprawy 4200

1.3.2.4.8. Przyznanie a dobrowolne poddanie się karze 4204

1.3.2.4.9. Przyznanie a ograniczenie
postępowania dowodowego 4206

1.3.2.4.10. Przyznanie a rozpoznanie sprawy
w postępowaniu nakazowym 4208

1.3.3. Nieprzyznanie się do winy 4209

1.3.4. Odwołanie złożonych wyjaśnień	4212
1.3.5. Odmowa złożenia wyjaśnień	4215
1.3.6. Fałszywe wyjaśnienia	4221
1.3.7. Wyjaśnienia jako pomówienie	4228
1.3.8. Stanowisko oskarżonego w głosach stron	4241
1.4. Odczytywanie wyjaśnień oskarżonego	4244
1.4.1. Odczytywanie wyjaśnień jako odstępstwo od zasady bezpośredniości	4244
1.4.2. Obowiązek odczytania wyjaśnień oskarżonego	4248
1.4.3. Przesłanki odczytania wyjaśnień	4249
1.4.4. Zakres odczytywania wyjaśnień	4259
1.4.5. Ustosunkowanie się do odczytanych wyjaśnień	4264
1.4.6. Zmiana ról procesowych i możliwość odczytywania wyjaśnień oskarżonego	4265
1.4.7. Braki formalne protokołu przesłuchania	4274
2. Wartość dowodowa samooskarżenia w procesie karnym	4276
2.1. Samooskarżenie jako forma przekazania informacji organowi procesowemu	4285
2.1.1. Pojęcie samooskarżenia	4285
2.1.2. Zakres podmiotowy samooskarżenia	4293
2.1.3. Samooskarżenie a gwarancyjność procesu karnego – aspekty konwencyjne i konstytucyjne	4295
2.1.3.1. Prawo do samooskarżenia się i zasada <i>nemo se ipsum accusare tenetur</i>	4295
2.1.3.2. Prawne konsekwencje milczenia oskarżonego w procesie karnym	4310
2.2. Rodzaje i charakter prawny samooskarżeń	4326
2.3. Samooskarżenie się oskarżonego w wyjaśnieniach	4331
2.3.1. Samooskarżenie, samoobwinienie i samodenuncjacja a przyznanie się – uwagi terminologiczne i konsekwencje karnoprocessowe	4331
2.3.2. Samooskarżenie się oskarżonego podczas przesłuchania w procesie karnym	4343
2.4. Samooskarżenie w oświadczeniach składanych wobec organu karnoprocessowego w trakcie innych niż przesłuchanie czynności procesowych	4366
2.5. Samooskarżenie się świadka bądź innego uczestnika procesu karnego	4378
2.6. Samooskarżenia w trakcie procesowej kontroli i utrwalania rozmów oraz kontroli korespondencji	4387
2.7. Samodenuncjacja jako źródło pierwszej informacji uzyskanej przez organy ścigania od sprawcy przestępstwa	4404
2.8. Samooskarżenie w trakcie czynności operacyjno-rozpoznawczych	4421
2.9. Samooskarżenie się sprawcy utrwalone w innej sprawie	4437
2.10. Dowodowa wartość samooskarżenia wobec osób niewystępujących w roli organu ścigania lub organu procesowego	4442
2.10.1. Istota problemu samooskarżenia poza organem ścigania i organem procesowym	4442
2.10.2. Samooskarżenie wobec innych osób – mogących bez ograniczeń być świadkami	4451

2.10.3. Samooskarżenie przed osobą najbliższą lub pozostającą w szczególnie bliskim stosunku osobistym	4451
2.10.4. Samooskarżenie przed powiernikami informacji chronionych prawem	4452
2.10.5. Samooskarżenie wobec biegłych, tłumaczy, specjalistów i osób przeprowadzających wywiad środowiskowy	4460
2.11. Samooskarżenie w dokumentach i nagraniach prywatnych	4463
2.12. Pozawerbalne samooskarżenie	4472
2.13. Samooskarżenie utrwalone w ramach pomocy prawnej	4483
2.14. Samooskarżenie a zachowania konsensualne oraz czynny żal	4488
2.15. Konsekwencje karnoprawne prawdziwego samooskarżenia	4490
2.15.1. Karnoprocesowe konsekwencje samooskarżenia	4490
2.15.2. Materialnoprawne konsekwencje samooskarżenia	4503
2.16. Odwołanie i modyfikacja samooskarżenia	4510
2.17. Fałszywe samooskarżenie	4514
2.18. Dyskwalifikacja samooskarżenia z materiału dowodowego	4519
2.18.1. Legalność samooskarżenia	4519
2.18.2. Tryb dyskwalifikacji nielegalnego samooskarżenia	4528
3. Przesłuchanie świadka	4532
3.1. Przesłuchanie świadka w ujęciu historycznym	4539
3.1.1. Proces karny powszechny	4539
3.1.1.1. Okres starożytności	4539
3.1.1.2. Epoka feudalizmu	4542
3.1.1.3. Od oświecenia do XX w.	4545
3.1.2. Polski proces karny	4546
3.1.2.1. Od średniowiecza do XVIII w.	4546
3.1.2.2. Okres zaborów	4547
3.1.2.3. Okres II RP i PRL	4548
3.2. Pojęcie i rola świadka	4551
3.2.1. Definicja świadka	4551
3.2.2. Rola świadka	4557
3.3. Obowiązki świadka	4562
3.3.1. Uwagi wstępne	4562
3.3.2. Obowiązek stawiennictwa na wezwanie	4563
3.3.3. Obowiązek pozostawania do dyspozycji organu procesowego	4569
3.3.4. Obowiązek złożenia zeznań	4570
3.3.5. Obowiązek złożenia przyrzeczenia	4576
3.3.6. Obowiązek mówienia prawdy	4582
3.4. Tryb i reguły przesłuchania	4585
3.4.1. Organ przeprowadzający przesłuchanie	4585
3.4.2. Miejsce przesłuchania	4586
3.4.3. Jawność przesłuchania	4590
3.4.4. Przebieg przesłuchania	4594
3.4.4.1. Przygotowanie przesłuchania	4594
3.4.4.2. Rozpoczęcie przesłuchania	4595
3.4.4.3. Etapy a reguły przesłuchania	4598

3.4.4.3.1. Uwagi wstępne	4598
3.4.4.3.2. Etapy przesłuchania	4599
3.4.4.3.3. Reguły przesłuchania	4606
3.4.5. Dokumentacja przesłuchania	4649
3.5. Szczególne formy przesłuchania	4654
3.6. Przesłuchanie świadków szczególnego rodzaju	4660
3.6.1. Świadek wrażliwy	4660
3.6.1.1. Podstawy wyodrębnienia a zdolność psychofizyczna	4660
3.6.1.2. Przyczyny wyłączenia lub osłabienia zdolności psychofizycznej	4663
3.6.1.3. Procesowe sposoby analizy zdolności psychofizycznej	4667
3.6.1.3.1. Uwagi wstępne	4667
3.6.1.3.2. Badania świadka	4668
3.6.2. Pokrzywdzony	4695
4. Przesłuchanie świadka małoletniego	4713
4.1. Zagadnienia ogólne	4716
4.1.1. Ustalenia terminologiczne	4716
4.1.2. Specyfika przesłuchania świadka małoletniego	4718
4.2. Obowiązki świadka małoletniego	4719
4.3. Tryb przesłuchania świadka małoletniego	4725
4.3.1. Podmiot przesłuchujący	4725
4.3.2. Miejsce przesłuchania	4728
4.3.3. Jawność przesłuchania	4730
4.3.4. Przebieg przesłuchania	4734
4.3.4.1. Przygotowanie przesłuchania	4734
4.3.4.2. Rozpoczęcie przesłuchania	4736
4.3.4.3. Przesłuchanie <i>ad rem</i>	4739
4.3.4.4. Czynności końcowe	4741
4.4. Konfrontacja i okazanie	4742
4.5. Badania małoletniego świadka a wartość dowodowa jego zeznań	4744
4.6. Szczególne tryby przesłuchania świadka małoletniego	4752
4.6.1. Uwagi ogólne	4752
4.6.2. Przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego, który nie ukończył 15 lat	4753
4.6.3. Przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego, który ukończył 15 lat	4772
4.6.4. Przesłuchanie małoletniego świadka, który nie ukończył 15 lat	4773
4.6.5. Przesłuchanie małoletniego świadka, który ukończył 15 lat	4776
4.6.6. Sposób i warunki techniczne przeprowadzania przesłuchania w szczególnym trybie	4777
5. Przesłuchanie świadka anonimowego (świadka <i>incognito</i>)	4779
5.1. Istota instytucji świadka anonimowego	4781
5.2. Powstanie i rozwój instytucji	4784
5.3. Zakres podmiotowy instytucji świadka <i>incognito</i>	4788
5.4. Zakres przedmiotowy instytucji świadka <i>incognito</i>	4798
5.5. Świadek <i>incognito</i> w świetle EKPC i orzecznictwa ETPC	4799

5.6. Wprowadzenie dowodu z zeznań świadka <i>incognito</i> do procesu karnego	4804
5.6.1. Przesłanki utajnienia świadka anonimowego	4804
5.6.2. Inicjatywa w zakresie zastosowania instytucji świadka anonimowego	4807
5.6.3. Zakres utajnienia informacji o świadku anonimowym	4810
5.6.4. Wydanie postanowienia i zażalenie na postanowienie o utajnieniu	4817
5.6.5. Uchylenie postanowienia o utajnieniu świadka	4821
5.6.6. Postępowanie z protokołami zeznań po uwzględnieniu zażalenia albo uchyleniu utajnienia	4828
5.7. Przeprowadzenie dowodu z zeznań świadka anonimowego	4828
5.7.1. Ogólne zasady ochrony tożsamości świadka, sporządzanie i udostępnianie protokołów	4828
5.7.2. Dopuszczalne formy przesłuchania. Wideokonferencja	4831
5.7.3. Przesłuchanie świadka w postępowaniu przygotowawczym	4836
5.7.4. Przesłuchanie świadka w postępowaniu sądowym	4837
5.7.5. Podstawowe reguły prawidłowego przeprowadzenia dowodu z zeznań świadka anonimowego	4845
5.8. Wiarygodność świadka <i>incognito</i> i wartość dowodowa jego zeznań	4847
6. Świadek koronny jako źródło dowodów	4853
6.1. Pojęcie i geneza instytucji świadka koronnego	4854
6.1.1. Pojęcie świadka koronnego <i>in abstracto</i>	4854
6.1.2. Istota instytucji świadka koronnego	4855
6.1.3. Angielski rodowód instytucji świadka koronnego	4857
6.1.4. Przejęcie instytucji świadka koronnego w innych systemach prawnych	4858
6.1.5. Pierwotory instytucji świadka koronnego w prawie polskim	4860
6.2. Świadek koronny a zasady polskiego procesu karnego i koncepcja rzetelnego procesu karnego	4862
6.2.1. Świadek koronny a zasada legalizmu	4862
6.2.2. Świadek koronny a zasada prawdy materialnej	4863
6.2.3. Świadek koronny a zasady kontryktoryjności i równości broni	4863
6.2.4. Świadek koronny a zasada prawa do obrony	4864
6.2.5. Świadek koronny a zasada jawności	4866
6.2.6. Świadek koronny a koncepcja rzetelnego procesu karnego	4866
6.3. Wprowadzenie instytucji świadka koronnego do polskiego systemu prawa	4871
6.3.1. Geneza ustawy o świadku koronnym	4871
6.3.2. Obowiązki ustawy o świadku koronnym	4872
6.4. Przesłanki uzyskania statusu świadka koronnego	4874
6.4.1. Pojęcie świadka koronnego na gruncie ustawy o świadku koronnym	4874
6.4.2. Zakres przedmiotowy	4874
6.4.3. Postawa kandydata na świadka koronnego	4876
6.4.4. Przesłanki negatywne	4879
6.5. Tryb uzyskania statusu świadka koronnego	4881
6.5.1. Czynności poprzedzające wystąpienie z wnioskiem	4881

6.5.2. Wniosek prokuratora	4881
6.5.3. Przesłuchanie kandydata na świadka koronnego i świadka koronnego	4883
6.5.4. Orzeczenie sądu	4885
6.5.5. Skutki decyzji negatywnej	4886
6.6. Konsekwencje procesowe uzyskania statusu świadka koronnego	4886
6.6.1. Status podejrzanego	4886
6.6.2. Zawieszenie postępowania	4888
6.6.3. Zaistnienie negatywnej przesłanki procesowej	4890
6.6.4. Wznowienie postępowania	4892
6.6.5. Pełnomocnik świadka koronnego	4893
6.7. Zeznania świadka koronnego i ich ocena	4894
6.7.1. Specyfika zeznań i przesłuchania świadka koronnego	4894
6.7.2. Wyłączenie jawności rozprawy na czas przesłuchania	4897
6.7.3. Zakazy dowodowe	4897
6.7.4. Ocena zeznań w świetle poglądów doktryny i judykatury	4900
6.8. Ochrona świadka koronnego i innych osób	4909
6.9. Instytucje alternatywne wobec świadka koronnego w obecnym ustawodawstwie polskim	4910
6.9.1. Tzw. mały świadek koronny w prawie karnym i karnym skarbowym	4910
6.9.2. Quasi-list żelazny	4913
6.9.3. Ochrona świadków	4913
6.9.4. Czyny żal w art. 16 k.k.s.	4914
6.9.5. Czyny żal w kodeksie karnym	4914
6.9.6. Ustawa o IPN	4914
7. Przesłuchanie świadka koronnego	4915
7.1. Wprowadzenie	4916
7.2. Wartość dowodowa zeznań świadka koronnego	4920
7.3. Przebieg przesłuchania świadka koronnego	4922
7.3.1. Przygotowanie do przesłuchania	4926
7.3.2. Etapy przesłuchania	4930
8. Opinia biegłego	4937
8.1. Biegły w postępowaniu karnym	4943
8.1.1. Wiadomości specjalne	4943
8.1.2. Status biegłego	4945
8.1.3. Powołanie biegłego	4948
8.1.4. Ekspertyza	4952
8.1.4.1. Badania	4954
8.1.4.2. Analiza wyników i wnioskowanie	4956
8.1.5. Opinia biegłego	4959
8.1.6. Kontrola opiniowania	4963
8.1.7. Finalna ocena dowodu z opinii biegłego	4970
8.1.8. Odpowiedzialność biegłego	4972
8.1.8.1. Odpowiedzialność karna	4972
8.1.8.2. Odpowiedzialność cywilna	4975

8.2. Dowód z opinii biegłych lekarzy psychiatrów oraz biegłego lekarza seksuologa	4977
8.2.1. Przygotowanie zawodowe do pełnienia funkcji biegłego lekarza psychiatry lub biegłego lekarza seksuologa	4977
8.2.1.1. Pojęcie wiadomości specjalnych	4977
8.2.1.2. Pojęcie biegłego lekarza psychiatry	4982
8.2.1.3. Pojęcie biegłego lekarza seksuologa	4984
8.2.1.4. Biegły „z listy” a biegły <i>ad hoc</i> ; instytucja specjalistyczna jako biegły	4986
8.2.2. Wyłączenie biegłego. Wyłączenie biegłego lekarza psychiatry oraz biegłego lekarza seksuologa	4988
8.2.2.1. Uwagi ogólne	4988
8.2.2.2. Gwarancje bezstronności opiniowania psychiatrycznego	4993
8.2.2.3. Gwarancje bezstronności opiniowania biegłego lekarza seksuologa	5001
8.2.2.4. Tryb wyłączenia biegłego	5003
8.2.3. Podstawy dopuszczenia dowodu z opinii psychiatrycznej	5006
8.2.4. Postanowienie w przedmiocie dopuszczenia dowodu z opinii psychiatrycznej	5008
8.2.5. Problem opiniowania zespołowego	5016
8.2.6. Problem samodzielnej i rozsądnej obrony oskarżonego	5019
8.2.7. Formy badania stanu zdrowia psychicznego oskarżonego	5021
8.2.8. Ochrona tajemnicy psychiatrycznej	5032
8.2.9. Problem dezaktualizacji wniosków opinii psychiatrycznej	5035
8.3. Dowód z opinii poligraficznej (wariograficznej).	
Badanie poligraficzne	5036
8.3.1. Uwagi ogólne	5036
8.3.2. Ewolucja metod badawczych	5042
8.3.3. Metody analizy objawów emocji i parametrów fizjologicznych zarejestrowanych podczas badania poligraficznego	5044
8.3.4. Techniki badawcze	5046
8.3.4.1. Testy „wiedzy ukrywanej” („testy rozpoznania”)	5047
8.3.4.2. Wykorzystanie testów „wiedzy ukrywanej”	5049
8.3.4.3. Techniki pytań porównawczych	5051
8.3.4.3.1. Przegląd technik porównawczych	5051
8.3.4.3.2. Opinia biegłego po badaniu poligraficznym z wykorzystaniem techniki pytań porównawczych	5054
8.3.4.3.3. Współczesne koncepcje amerykańskie dotyczące treści opinii opartej na technikach pytań porównawczych	5059
8.3.4.3.4. Wykorzystanie wyników testów pytań porównawczych	5061
8.3.5. Badania poligraficzne (wariograficzne) w aktualnym kodeksie postępowania karnego	5063
8.3.6. Stosowanie badań poligraficznych w innych krajach	5073

8.3.7. Wnioskowanie z wyników testów pytań porównawczych z wykorzystaniem reguł logiki prawniczej	5077
8.4. „Opinia prywatna”	5079
8.4.1. Pojęcie „opinii prywatnej”	5079
8.4.1.1. Różnorodność terminologiczna	5079
8.4.1.2. Definicja „opinii prywatnej”	5081
8.4.1.2.1. „Opinia prywatna” jako dokument	5082
8.4.1.2.2. „Opinia prywatna” jako dokument prywatny	5083
8.4.1.2.3. Termin „opracowanie zlecone” zamiast „opinii prywatnej”	5084
8.4.1.3. „Opinia prywatna” w kontradictoryjnym i inkwizycyjnym postępowaniu sądowym	5086
8.4.2. Rys historyczny	5088
8.4.2.1. Kodeks z 1928 r.	5088
8.4.2.2. Kodeks z 1969 r.	5090
8.4.2.3. Kodeks z 1997 r.	5092
8.4.3. Cele sporządzania „opinii prywatnych”	5096
8.4.4. Wykorzystanie „opinii prywatnej” w postępowaniu karnym	5098
8.4.5. Uczestnicy uprawnieni do zlecenia „opinii prywatnej”	5101
8.4.6. Wybór autora „opinii prywatnej”	5102
8.4.7. Podsumowanie	5103
9. Okazanie i rozpoznanie	5105
9.1. Pojęcie, charakter prawny oraz cele i funkcje okazania	5106
9.2. Warunki przeprowadzenia okazania	5110
9.2.1. Przesłanki i zakres okazania	5110
9.2.2. Warunki dotyczące sposobu przeprowadzenia okazania	5113
9.2.2.1. Warunki ustawowe	5113
9.2.2.2. Warunki wynikające z rozporządzenia w sprawie warunków technicznych przeprowadzenia okazania	5114
9.2.2.3. Warunki wynikające z orzecznictwa i piśmiennictwa	5117
9.2.3. Przebieg okazania	5119
9.3. Rodzaje okazania	5121
9.3.1. Okazanie osoby, wizerunku i rzeczy	5121
9.3.2. Tak zwane okazanie bezpośrednie i pośrednie	5125
9.3.3. Okazanie jawne i tajne (z ukrycia)	5128
9.3.4. Tak zwane okazanie operacyjne	5129
9.3.5. Tak zwane okazanie puste	5131
9.4. Okazanie jako czynność niepowtarzalna	5132
9.4.1. Uwarunkowania kryminalistyczne	5132
9.4.2. Procesowe konsekwencje	5133
9.5. Wadliwość okazania	5136
10. Oględziny osoby, miejsca i rzeczy	5140
11. Oględziny zwłok. Sekcja zwłok. Ekshumacja	5155
11.1. Uwagi ogólne	5157
11.2. Pojęcie oględzin zwłok, sekcji zwłok i ekshumacji	5159

11.3.	Charakter prawny oględzin zwłok, sekcji zwłok oraz ekshumacji	5167
11.4.	Ewolucja przepisów dotyczących oględzin zwłok, sekcji zwłok oraz ekshumacji	5172
11.5.	Przesłanka przeprowadzenia oględzin zwłok, sekcji zwłok i ekshumacji	5177
11.6.	Zarządzenie oględzin zwłok, sekcji zwłok oraz ekshumacji	5185
11.6.1.	Organ zarządzający czynność	5185
11.6.2.	Forma zarządzenia czynności	5187
11.6.3.	Zaskarżalność decyzji o przeprowadzeniu oględzin zwłok, sekcji zwłok i ekshumacji	5189
11.7.	Przebieg oględzin zwłok, sekcji zwłok oraz ekshumacji	5192
11.7.1.	Przebieg oględzin zwłok	5192
11.7.2.	Przebieg sekcji zwłok	5194
11.7.3.	Przebieg ekshumacji	5196
11.8.	Uczestnicy oględzin zwłok, sekcji zwłok oraz ekshumacji	5197
11.8.1.	Normatywne determinanty udziału uczestników postępowania w oględzinach zwłok, sekcji zwłok oraz ekshumacji	5197
11.8.2.	Udział organu procesowego w oględzinach zwłok na miejscu ich znalezienia	5199
11.8.3.	Udział organu procesowego w sekcji zwłok	5201
11.8.4.	Udział biegłego w oględzinach zwłok na miejscu ich znalezienia i w toku sekcji zwłok	5211
11.8.5.	Udział innych osób w oględzinach zwłok, sekcji zwłok oraz ekshumacji	5218
12.	Eksperyment procesowy	5222
12.1.	Historyczne uregulowania dotyczące eksperymentu procesowego	5225
12.2.	Pojęcie eksperymentu, jego charakter, cel i przedmiot	5228
12.3.	Przesłanki eksperymentu procesowego	5231
12.4.	Eksperyment w systemie prawa dowodowego	5235
12.4.1.	Eksperyment procesowy a ekspertyza	5236
12.4.2.	Eksperyment procesowy a oględziny	5238
12.4.3.	Eksperyment procesowy a wizja lokalna	5239
12.4.4.	Eksperyment procesowy a okazanie	5241
12.5.	Karnoprosesowe zagadnienia przebiegu eksperymentu procesowego	5243
12.6.	Eksperyment procesowy jako dowód prywatny	5247
13.	Odczytanie dokumentu	5249
13.1.	Procesowe znaczenie czynności odczytania dokumentu	5251
13.2.	Odczytywanie protokołów w ramach przesłuchania oskarżonego na rozprawie	5252
13.2.1.	Przesłanki dopuszczalności odczytania dokumentu w postaci protokołu wyjaśnień w trybie art. 389 k.p.k.	5253
13.2.2.	Rozprawa pod nieobecność oskarżonego w sytuacji, gdy obecność oskarżonego była obowiązkowa – szczególnie przesłanki odczytania protokołów wyjaśnień	5258
13.2.3.	Zakres przedmiotowy protokołów obejmujących utrwalenie wyjaśnień oskarżonego odczytywanych na rozprawie głównej	5259
13.3.	Odczytywanie protokołów w ramach czynności przesłuchania świadka na rozprawie głównej przed sądem pierwszej instancji	5270

13.3.1. Przesłanki odczytywania protokołów w ramach czynności przesłuchania świadka na rozprawie	5270
13.3.1.1. Bezzględne przeszkody bezpośredniego przesłuchania świadka	5271
13.3.1.2. Względne przeszkody bezpośredniego przesłuchania świadka	5280
13.3.1.3. Realizacja celów szczególnych w procesie jako przesłanka odczytania protokołu	5290
13.3.1.4. Odmiennosc zeznań jako przesłanka odczytania	5291
13.3.1.5. Szczególny status świadka jako samodzielna przesłanka odczytania protokołu	5292
13.3.2. Przedmiot odczytania w ramach czynności przesłuchania świadka na rozprawie	5294
13.3.2.1. Zakres zeznań świadka podlegających odczytaniu	5295
13.3.2.2. Zakres wyjaśnień podlegających odczytaniu w toku czynności przesłuchania świadka	5298
13.4. Inne przypadki odczytywania dokumentów w postępowaniu karnym	5299
13.4.1. Dokumenty inne niż prywatne	5299
13.4.2. Odczytywanie dokumentów prywatnych	5302
13.5. Odczytywanie dokumentów w postępowaniu ponownym	5303
13.6. Art. 174 k.p.k. – odczytywanie i procesowe znaczenie pism, zapisów i notatek urzędowych	5308
14. Zebranie danych o oskarżonym i wywiad środowiskowy	5315
14.1. Uwagi ogólne	5316
14.2. Zebranie danych o oskarżonym	5318
14.3. Wywiad środowiskowy	5323
14.4. Badania psychologiczne lub lekarskie oskarżonego	5329
ROZDZIAŁ 37. Czynności kontrolujące dowody	5333
1. Uwagi wprowadzające	5335
2. Ewolucja czynności kontrolujących dowody	5336
3. Pojęcie i klasyfikacja czynności kontrolujących dowody	5338
4. Charakter prawny – analiza funkcji procesowych i zadań pozap procesowych czynności kontrolujących dowody	5342
5. Przesłanki konfrontacji. Warunki dopuszczalności ponowienia tej samej czynności dowodowej i porównania oryginałów dowodów rzeczowych z kopiami	5347
6. Charakterystyka trybu przeprowadzania czynności kontrolujących dowody	5359
6.1. Podmioty inicjujące przeprowadzenie czynności kontrolujących dowody, forma, obligatoryjność lub fakultatywność czynności	5360
6.2. Adresaci oraz przedmiot czynności kontrolujących dowody	5365
6.3. Sposób postępowania i zagadnienia kryminalistyczne związane z czynnościami kontrolującymi dowody oraz ich dokumentowanie	5367
ROZDZIAŁ 38. Wrażliwe czynności dowodowe	5377
1. Pojęcie oraz dogmatyczne uzasadnienie wyróżnienia wrażliwych czynności dowodowych	5378

2. Proporcjonalność i subsydiarność wrażliwych czynności dowodowych w świetle art. 31 ust. 3 Konstytucji RP	5379
3. Proporcjonalność i subsydiarność wrażliwych czynności dowodowych w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka	5383
4. Proporcjonalność i subsydiarność wrażliwych czynności dowodowych w perspektywie prawnoporównawczej	5387
5. Podsumowanie	5392
Skorowidz przedmiotowy	5395
Autorzy	5405

TOM VIII część 1 (skrócony spis)

Wykaz skrótów	27
Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym	33
Wprowadzenie	43

DZIAŁ I. Podstawy prawa dowodowego

ROZDZIAŁ 1. Pojęcie prawa dowodowego i nauki o dowodach	49
ROZDZIAŁ 2. System prawa dowodowego	101
ROZDZIAŁ 3. Źródła prawa dowodowego	119
ROZDZIAŁ 4. Doniosłość prawa dowodowego	137
ROZDZIAŁ 5. Pojęcie dowodu w dyskusji naukowej	141
ROZDZIAŁ 6. Systematyka dowodów w dyskusji naukowej	209
ROZDZIAŁ 7. Rodzaje dowodów	243
ROZDZIAŁ 8. Konwencjonalizm i formalizm postępowania dowodowego	489
ROZDZIAŁ 9. Dowodzenie w procesie karnym. Zagadnienia ogólne	597
ROZDZIAŁ 10. Udowodnienie oraz surogaty udowodnienia	647

DZIAŁ II. Ewolucja prawa dowodowego i teorii dowodów

ROZDZIAŁ 11. Początki prawa dowodowego	689
ROZDZIAŁ 12. Prawo dowodowe w starożytnej Grecji	707
ROZDZIAŁ 13. Prawo dowodowe w starożytnym Rzymie	717
ROZDZIAŁ 14. Prawo dowodowe w okresie średniowiecza	745
ROZDZIAŁ 15. Prawo dowodowe w czasach nowożytnych	835

ROZDZIAŁ 16. Prawo dowodowe w okresie oświecenia	883
ROZDZIAŁ 17. Prawo dowodowe we współczesnym procesie karnym od początku XIX do połowy XX w.	935
ROZDZIAŁ 18. Prawo dowodowe w polskim procesie karnym w XX w. (do 1997 r.)	971
ROZDZIAŁ 19. Prawo dowodowe w wybranych współczesnych procesach karnych	999
Skorowidz przedmiotowy	1557
Autorzy	1567

TOM VIII część 2 (skrócony spis)

Wykaz skrótów	1597
Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym	1603

DZIAŁ II. Ewolucja prawa dowodowego i teorii dowodów (cd.)

ROZDZIAŁ 20. Kształtowanie się europejskiego (unijnego) prawa dowodowego	1615
ROZDZIAŁ 21. Prawo dowodowe w postępowaniu przed Międzynarodowym Trybunałem Karnym oraz Europejskim Trybunałem Praw Człowieka	1681

DZIAŁ III. Zakazy dowodowe

ROZDZIAŁ 22. Zakazy dowodowe w ogólności	1905
ROZDZIAŁ 23. Zakazy odnoszące się do tezy dowodowej (zupełne)	1939
ROZDZIAŁ 24. Zakazy odnoszące się do źródła lub środka dowodowego (niezupełne, w tym quasi-niezupełne)	1969
ROZDZIAŁ 25. Zakazy odnoszące się do sposobu dowodzenia	2213
ROZDZIAŁ 26. Zakazy wykorzystania dowodów	2317
ROZDZIAŁ 27. Eliminowanie z procesu karnego dowodów uzyskanych w sposób sprzeczny z prawem	2737
Skorowidz przedmiotowy	2807
Autorzy	2815

TOM VIII część 3 (skrócony spis)

Wykaz skrótów	2847
Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym	2857
Wprowadzenie	2867

DZIAŁ IV. Zasady postępowania dowodowego

ROZDZIAŁ 28. Pojęcie, funkcje i systematyka zasad postępowania dowodowego	2871
ROZDZIAŁ 29. Zasady postępowania dowodowego	2881

DZIAŁ V. Postępowanie dowodowe

ROZDZIAŁ 30. Poszukiwanie dowodów	3229
ROZDZIAŁ 31. Zabezpieczenie i utrwalenie dowodów	3427
ROZDZIAŁ 32. Wprowadzanie dowodów do procesu karnego	3463
ROZDZIAŁ 33. Prawo obrońcy, pełnomocnika i prokuratora do pozaprocessowego pozyskiwania dowodów lub informacji o znaczeniu dowodowym	3571
ROZDZIAŁ 34. Pojęcie i systematyka czynności dowodowych	3689
ROZDZIAŁ 35. Poszukiwawcze czynności dowodowe	3725
Skorowidz przedmiotowy	4083
Autorzy	4091

DZIAŁ V
POSTĘPOWANIE DOWODOWE

(cd.)

ROZDZIAŁ 36

CZYNNOŚCI UJAWNIAJĄCE DOWODY

1. Przesłuchanie oskarżonego	4157
1.1. Zagadnienia ogólne	4161
1.2. Skutki braku pouczenia o prawie do odmowy składania wyjaśnień	4166
1.3. Rodzaje wyjaśnień	4167
1.3.1. Wyjaśnienia pisemne	4167
1.3.2. Przyznanie się do winy	4170
1.3.2.1. Pojęcie winy	4170
1.3.2.2. Przyznanie się	4172
1.3.2.3. Przyznanie przed określonymi podmiotami	4177
1.3.2.4. Znaczenie przyznania się dla stosowania instytucji prawa karnego materialnego i procesowego	4186
1.3.2.4.1. Przyznanie jako dyrektywa sądowego wymiaru kary	4186
1.3.2.4.2. Przyznanie a warunkowe umorzenie postępowania	4188
1.3.2.4.3. Przyznanie a warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności	4190
1.3.2.4.4. Przyznanie a nadzwyczajne złagodzenie kary	4191
1.3.2.4.5. Nadzwyczajne złagodzenie kary – art. 277c k.k.	4195
1.3.2.4.6. Przyznanie a czynny żal	4197
1.3.2.4.7. Przyznanie a skazanie bez rozprawy	4200
1.3.2.4.8. Przyznanie a dobrowolne poddanie się karze	4204
1.3.2.4.9. Przyznanie a ograniczenie postępowania dowodowego	4206
1.3.2.4.10. Przyznanie a rozpoznanie sprawy w postępowaniu nakazowym	4208
1.3.3. Nieprzyznanie się do winy	4209
1.3.4. Odwołanie złożonych wyjaśnień	4212
1.3.5. Odmowa złożenia wyjaśnień	4215
1.3.6. Fałszywe wyjaśnienia	4221
1.3.7. Wyjaśnienia jako pomówienie	4228
1.3.8. Stanowisko oskarżonego w głosach stron	4241
1.4. Odczytywanie wyjaśnień oskarżonego	4244
1.4.1. Odczytywanie wyjaśnień jako odstępstwo od zasady bezpośredniości	4244
1.4.2. Obowiązek odczytania wyjaśnień oskarżonego	4248
1.4.3. Przesłanki odczytania wyjaśnień	4249
1.4.4. Zakres odczytywania wyjaśnień	4259
1.4.5. Ustosunkowanie się do odczytanych wyjaśnień	4264
1.4.6. Zmiana ról procesowych i możliwość odczytywania wyjaśnień oskarżonego	4265
1.4.7. Braki formalne protokołu przesłuchania	4274

Rozdział 36. Czynności ujawniające dowody

2. Wartość dowodowa samooskarżenia w procesie karnym	4276
2.1. Samooskarżenie jako forma przekazania informacji organowi procesowemu	4285
2.1.1. Pojęcie samooskarżenia	4285
2.1.2. Zakres podmiotowy samooskarżenia	4293
2.1.3. Samooskarżenie a gwarancyjność procesu karnego – aspekty konwencyjne i konstytucyjne	4295
2.1.3.1. Prawo do samooskarżenia się i zasada <i>nemo se ipsum accusare tenetur</i>	4295
2.1.3.2. Prawne konsekwencje milczenia oskarżonego w procesie karnym	4310
2.2. Rodzaje i charakter prawny samooskarżeń	4326
2.3. Samooskarżenie się oskarżonego w wyjaśnieniach	4331
2.3.1. Samooskarżenie, samoobwinienie i samodenuncjacja a przyznanie się – uwagi terminologiczne i konsekwencje karnoprocessowe	4331
2.3.2. Samooskarżenie się oskarżonego podczas przesłuchania w procesie karnym	4343
2.4. Samooskarżenie w oświadczeniach składanych wobec organu karnoprocessowego w trakcie innych niż przesłuchanie czynności procesowych	4366
2.5. Samooskarżenie się świadka bądź innego uczestnika procesu karnego	4378
2.6. Samooskarżenia w trakcie procesowej kontroli i utrwalania rozmów oraz kontroli korespondencji	4387
2.7. Samodenuncjacja jako źródło pierwszej informacji uzyskanej przez organy ścigania od sprawy przestępstwa	4404
2.8. Samooskarżenie w trakcie czynności operacyjno-rozpoznawczych	4421
2.9. Samooskarżenie się sprawcy utrwalone w innej sprawie	4437
2.10. Dowodowa wartość samooskarżenia wobec osób niewystępujących w roli organu ścigania lub organu procesowego	4442
2.10.1. Istota problemu samooskarżenia poza organem ścigania i organem procesowym	4442
2.10.2. Samooskarżenie wobec innych osób – mogących bez ograniczeń być świadkami	4451
2.10.3. Samooskarżenie przed osobą najbliższą lub pozostającą w szczególnie bliskim stosunku osobistym	4451
2.10.4. Samooskarżenie przed powiernikami informacji chronionych prawem	4452
2.10.5. Samooskarżenie wobec biegłych, tłumaczy, specjalistów i osób przeprowadzających wywiad środowiskowy	4460
2.11. Samooskarżenie w dokumentach i nagraniach prywatnych	4463
2.12. Pozawerbalne samooskarżenie	4472
2.13. Samooskarżenie utrwalone w ramach pomocy prawnej	4483
2.14. Samooskarżenie a zachowania konsensualne oraz czynny żal	4488
2.15. Konsekwencje karnoprawne prawdziwego samooskarżenia	4490
2.15.1. Karnoprocessowe konsekwencje samooskarżenia	4490
2.15.2. Materialnoprawne konsekwencje samooskarżenia	4503
2.16. Odwołanie i modyfikacja samooskarżenia	4510
2.17. Falszywe samooskarżenie	4514
2.18. Dyskwalifikacja samooskarżenia z materiału dowodowego	4519
2.18.1. Legalność samooskarżenia	4519
2.18.2. Tryb dyskwalifikacji nielegalnego samooskarżenia	4528
3. Przesłuchanie świadka	4532
3.1. Przesłuchanie świadka w ujęciu historycznym	4539
3.1.1. Proces karny powszechny	4539
3.1.1.1. Okres starożytności	4539
3.1.1.2. Epoka feudalizmu	4542
3.1.1.3. Od oświecenia do XX w.	4545
3.1.2. Polski proces karny	4546
3.1.2.1. Od średniowiecza do XVIII w.	4546

3.1.2.2.	Okres zaborów	4547
3.1.2.3.	Okres II RP i PRL	4548
3.2.	Pojęcie i rola świadka	4551
3.2.1.	Definicja świadka	4551
3.2.2.	Rola świadka	4557
3.3.	Obowiązki świadka	4562
3.3.1.	Uwagi wstępne	4562
3.3.2.	Obowiązek stawiennictwa na wezwanie	4563
3.3.3.	Obowiązek pozostawania do dyspozycji organu procesowego	4569
3.3.4.	Obowiązek złożenia zeznań	4570
3.3.5.	Obowiązek złożenia przyrzeczenia	4576
3.3.6.	Obowiązek mówienia prawdy	4582
3.4.	Tryb i reguły przesłuchania	4585
3.4.1.	Organ przeprowadzający przesłuchanie	4585
3.4.2.	Miejsce przesłuchania	4586
3.4.3.	Jawność przesłuchania	4590
3.4.4.	Przebieg przesłuchania	4594
3.4.4.1.	Przygotowanie przesłuchania	4594
3.4.4.2.	Rozpoczęcie przesłuchania	4595
3.4.4.3.	Etapy a reguły przesłuchania	4598
3.4.4.3.1.	Uwagi wstępne	4598
3.4.4.3.2.	Etapy przesłuchania	4599
3.4.4.3.3.	Reguły przesłuchania	4606
3.4.4.3.3.1.	Uwagi wstępne	4606
3.4.4.3.3.2.	Reguła swobody wypowiedzi	4608
3.4.4.3.3.2.1.	Pojęcie i istota swobody wypowiedzi	4608
3.4.4.3.3.2.2.	Warunki wyłączające swobodę wypowiedzi	4611
3.4.4.3.3.2.3.	Tryb postępowania w przedmiocie wyłączenia swobody wypowiedzi	4646
3.4.5.	Dokumentacja przesłuchania	4649
3.5.	Szczególne formy przesłuchania	4654
3.6.	Przesłuchanie świadków szczególnego rodzaju	4660
3.6.1.	Świadek wrażliwy	4660
3.6.1.1.	Podstawy wyodrębnienia a zdolność psychofizyczna	4660
3.6.1.2.	Przyczyny wyłączenia lub osłabienia zdolności psychofizycznej	4663
3.6.1.3.	Procesowe sposoby analizy zdolności psychofizycznej	4667
3.6.1.3.1.	Uwagi wstępne	4667
3.6.1.3.2.	Badania świadka	4668
3.6.1.3.2.1.	Przesłuchanie świadka z udziałem biegłego	4668
3.6.1.3.2.2.	Badania świadka za jego zgodą	4684
3.6.1.3.2.3.	Inne badania świadka	4691
3.6.2.	Pokrzywdzony	4695
4.	Przesłuchanie świadka małoletniego	4713
4.1.	Zagadnienia ogólne	4716
4.1.1.	Ustalenia terminologiczne	4716
4.1.2.	Specyfika przesłuchania świadka małoletniego	4718
4.2.	Obowiązki świadka małoletniego	4719
4.3.	Tryb przesłuchania świadka małoletniego	4725
4.3.1.	Podmiot przesłuchujący	4725
4.3.2.	Miejsce przesłuchania	4728

Rozdział 36. Czynności ujawniające dowody

4.3.3. Jawność przesłuchania	4730
4.3.4. Przebieg przesłuchania	4734
4.3.4.1. Przygotowanie przesłuchania	4734
4.3.4.2. Rozpoczęcie przesłuchania	4736
4.3.4.3. Przesłuchanie <i>ad rem</i>	4739
4.3.4.4. Czynności końcowe	4741
4.4. Konfrontacja i okazanie	4742
4.5. Badania małoletniego świadka a wartość dowodowa jego zeznań	4744
4.6. Szczególne tryby przesłuchania świadka małoletniego	4752
4.6.1. Uwagi ogólne	4752
4.6.2. Przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego, który nie ukończył 15 lat	4753
4.6.3. Przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego, który ukończył 15 lat	4772
4.6.4. Przesłuchanie małoletniego świadka, który nie ukończył 15 lat	4773
4.6.5. Przesłuchanie małoletniego świadka, który ukończył 15 lat	4776
4.6.6. Sposób i warunki techniczne przeprowadzania przesłuchania w szczególnym trybie	4777
5. Przesłuchanie świadka anonimowego (świadka <i>incognito</i>)	4779
5.1. Istota instytucji świadka anonimowego	4781
5.2. Powstanie i rozwój instytucji	4784
5.3. Zakres podmiotowy instytucji świadka <i>incognito</i>	4788
5.4. Zakres przedmiotowy instytucji świadka <i>incognito</i>	4798
5.5. Świadek <i>incognito</i> w świetle EKPC i orzecznictwa ETPC	4799
5.6. Wprowadzenie dowodu z zeznań świadka <i>incognito</i> do procesu karnego	4804
5.6.1. Przesłanki utajnienia świadka anonimowego	4804
5.6.2. Inicjatywa w zakresie zastosowania instytucji świadka anonimowego	4807
5.6.3. Zakres utajnienia informacji o świadku anonimowym	4810
5.6.4. Wydanie postanowienia i zażalenie na postanowienie o utajnieniu	4817
5.6.5. Uchylenie postanowienia o utajnieniu świadka	4821
5.6.6. Postępowanie z protokołami zeznań po uwzględnieniu zażalenia albo uchyleniu utajnienia	4828
5.7. Przeprowadzenie dowodu z zeznań świadka anonimowego	4828
5.7.1. Ogólne zasady ochrony tożsamości świadka, sporządzanie i udostępnianie protokołów	4828
5.7.2. Dopuszczalne formy przesłuchania. Wideokonferencja	4831
5.7.3. Przesłuchanie świadka w postępowaniu przygotowawczym	4836
5.7.4. Przesłuchanie świadka w postępowaniu sądowym	4837
5.7.5. Podstawowe reguły prawidłowego przeprowadzenia dowodu z zeznań świadka anonimowego	4845
5.8. Wiarygodność świadka <i>incognito</i> i wartość dowodowa jego zeznań	4847
6. Świadek koronny jako źródło dowodów	4853
6.1. Pojęcie i geneza instytucji świadka koronnego	4854
6.1.1. Pojęcie świadka koronnego <i>in abstracto</i>	4854
6.1.2. Istota instytucji świadka koronnego	4855
6.1.3. Angielski rodowód instytucji świadka koronnego	4857
6.1.4. Przejęcie instytucji świadka koronnego w innych systemach prawnych	4858
6.1.5. Pierwotory instytucji świadka koronnego w prawie polskim	4860
6.2. Świadek koronny a zasady polskiego procesu karnego i koncepcja rzetelnego procesu karnego	4862
6.2.1. Świadek koronny a zasada legalizmu	4862
6.2.2. Świadek koronny a zasada prawdy materialnej	4863
6.2.3. Świadek koronny a zasady kontrydiktoryjności i równości broni	4863
6.2.4. Świadek koronny a zasada prawa do obrony	4864
6.2.5. Świadek koronny a zasada jawności	4866
6.2.6. Świadek koronny a koncepcja rzetelnego procesu karnego	4866

6.3. Wprowadzenie instytucji świadka koronnego do polskiego systemu prawa	4871
6.3.1. Geneza ustawy o świadku koronnym	4871
6.3.2. Obowiązki ustawy o świadku koronnym	4872
6.4. Przesłanki uzyskania statusu świadka koronnego	4874
6.4.1. Pojęcie świadka koronnego na gruncie ustawy o świadku koronnym	4874
6.4.2. Zakres przedmiotowy	4874
6.4.3. Postawa kandydata na świadka koronnego	4876
6.4.4. Przesłanki negatywne	4879
6.5. Tryb uzyskania statusu świadka koronnego	4881
6.5.1. Czynności poprzedzające wystąpienie z wnioskiem	4881
6.5.2. Wniosek prokuratora	4881
6.5.3. Przesłuchanie kandydata na świadka koronnego i świadka koronnego	4883
6.5.4. Orzeczenie sądu	4885
6.5.5. Skutki decyzji negatywnej	4886
6.6. Konsekwencje procesowe uzyskania statusu świadka koronnego	4886
6.6.1. Status podejrzanego	4886
6.6.2. Zawieszenie postępowania	4888
6.6.3. Zaistnienie negatywnej przesłanki procesowej	4890
6.6.4. Wznowienie postępowania	4892
6.6.5. Pełnomocnik świadka koronnego	4893
6.7. Zeznania świadka koronnego i ich ocena	4894
6.7.1. Specyfika zeznań i przesłuchania świadka koronnego	4894
6.7.2. Wyłączenie jawności rozprawy na czas przesłuchania	4897
6.7.3. Zakazy dowodowe	4897
6.7.4. Ocena zeznań w świetle poglądów doktryny i judykatury	4900
6.8. Ochrona świadka koronnego i innych osób	4909
6.9. Instytucje alternatywne wobec świadka koronnego w obecnym ustawodawstwie polskim	4910
6.9.1. Tzw. mały świadek koronny w prawie karnym i karnym skarbowym	4910
6.9.2. Quasi-list żelazny	4913
6.9.3. Ochrona świadków	4913
6.9.4. Czynny żal w art. 16 k.k.s.	4914
6.9.5. Czynny żal w kodeksie karnym	4914
6.9.6. Ustawa o IPN	4914
7. Przesłuchanie świadka koronnego	4915
7.1. Wprowadzenie	4916
7.2. Wartość dowodowa zeznań świadka koronnego	4920
7.3. Przebieg przesłuchania świadka koronnego	4922
7.3.1. Przygotowanie do przesłuchania	4926
7.3.2. Etapy przesłuchania	4930
8. Opinia biegłego	4937
8.1. Biegły w postępowaniu karnym	4943
8.1.1. Wiadomości specjalne	4943
8.1.2. Status biegłego	4945
8.1.3. Powołanie biegłego	4948
8.1.4. Ekspertyza	4952
8.1.4.1. Badania	4954
8.1.4.2. Analiza wyników i wnioskowanie	4956
8.1.5. Opinia biegłego	4959
8.1.6. Kontrola opiniowania	4963
8.1.7. Finalna ocena dowodu z opinii biegłego	4970
8.1.8. Odpowiedzialność biegłego	4972

Rozdział 36. Czynności ujawniające dowody

8.1.8.1.	Odpowiedzialność karna	4972
8.1.8.2.	Odpowiedzialność cywilna	4975
8.2.	Dowód z opinii biegłych lekarzy psychiatrów oraz biegłego lekarza seksuologa	4977
8.2.1.	Przygotowanie zawodowe do pełnienia funkcji biegłego lekarza psychiatry lub biegłego lekarza seksuologa	4977
8.2.1.1.	Pojęcie wiadomości specjalnych	4977
8.2.1.2.	Pojęcie biegłego lekarza psychiatry	4982
8.2.1.3.	Pojęcie biegłego lekarza seksuologa	4984
8.2.1.4.	Biegły „z listy” a biegły <i>ad hoc</i> ; instytucja specjalistyczna jako biegły	4986
8.2.2.	Wyłączenie biegłego. Wyłączenie biegłego lekarza psychiatry oraz biegłego lekarza seksuologa	4988
8.2.2.1.	Uwagi ogólne	4988
8.2.2.2.	Gwarancje bezstronności opiniowania psychiatrycznego	4993
8.2.2.3.	Gwarancje bezstronności opiniowania biegłego lekarza seksuologa	5001
8.2.2.4.	Tryb wyłączenia biegłego	5003
8.2.3.	Podstawy dopuszczenia dowodu z opinii psychiatrycznej	5006
8.2.4.	Postanowienie w przedmiocie dopuszczenia dowodu z opinii psychiatrycznej	5008
8.2.5.	Problem opiniowania zespołowego	5016
8.2.6.	Problem samodzielnej i rozsądnej obrony oskarżonego	5019
8.2.7.	Formy badania stanu zdrowia psychicznego oskarżonego	5021
8.2.8.	Ochrona tajemnicy psychiatrycznej	5032
8.2.9.	Problem dezaktualizacji wniosków opinii psychiatrycznej	5035
8.3.	Dowód z opinii poligraficznej (wariograficznej).	
	Badanie poligraficzne	5036
8.3.1.	Uwagi ogólne	5036
8.3.2.	Ewolucja metod badawczych	5042
8.3.3.	Metody analizy objawów emocji i parametrów fizjologicznych zarejestrowanych podczas badania poligraficznego	5044
8.3.4.	Techniki badawcze	5046
8.3.4.1.	Testy „wiedzy ukrywanej” („testy rozpoznania”)	5047
8.3.4.2.	Wykorzystanie testów „wiedzy ukrywanej”	5049
8.3.4.3.	Techniki pytań porównawczych	5051
8.3.4.3.1.	Przegląd technik porównawczych	5051
8.3.4.3.2.	Opinia biegłego po badaniu poligraficznym z wykorzystaniem techniki pytań porównawczych	5054
8.3.4.3.3.	Współczesne koncepcje amerykańskie dotyczące treści opinii oparte na technikach pytań porównawczych	5059
8.3.4.3.4.	Wykorzystanie wyników testów pytań porównawczych	5061
8.3.5.	Badania poligraficzne (wariograficzne) w aktualnym kodeksie postępowania karnego	5063
8.3.6.	Stosowanie badań poligraficznych w innych krajach	5073
8.3.7.	Wnioskowanie z wyników testów pytań porównawczych z wykorzystaniem reguł logiki prawniczej	5077
8.4.	„Opinia prywatna”	5079
8.4.1.	Pojęcie „opinii prywatnej”	5079
8.4.1.1.	Różnorodność terminologiczna	5079
8.4.1.2.	Definicja „opinii prywatnej”	5081
8.4.1.2.1.	„Opinia prywatna” jako dokument	5082
8.4.1.2.2.	„Opinia prywatna” jako dokument prywatny	5083
8.4.1.2.3.	Termin „opracowanie zlecone” zamiast „opinii prywatnej”	5084
8.4.1.3.	„Opinia prywatna” w kontrydiktoryjnym i inkwizycyjnym postępowaniu sądowym	5086

8.4.2. Rys historyczny	5088
8.4.2.1. Kodeks z 1928 r.	5088
8.4.2.2. Kodeks z 1969 r.	5090
8.4.2.3. Kodeks z 1997 r.	5092
8.4.3. Cele sporządzania „opinii prywatnych”	5096
8.4.4. Wykorzystanie „opinii prywatnej” w postępowaniu karnym	5098
8.4.5. Uczestnicy uprawnieni do zlecenia „opinii prywatnej”	5101
8.4.6. Wybór autora „opinii prywatnej”	5102
8.4.7. Podsumowanie	5103
9. Okazanie i rozpoznanie	5105
9.1. Pojęcie, charakter prawny oraz cele i funkcje okazania	5106
9.2. Warunki przeprowadzenia okazania	5110
9.2.1. Przesłanki i zakres okazania	5110
9.2.2. Warunki dotyczące sposobu przeprowadzenia okazania	5113
9.2.2.1. Warunki ustawowe	5113
9.2.2.2. Warunki wynikające z rozporządzenia w sprawie warunków technicznych przeprowadzenia okazania	5114
9.2.2.3. Warunki wynikające z orzecznictwa i piśmiennictwa	5117
9.2.3. Przebieg okazania	5119
9.3. Rodzaje okazania	5121
9.3.1. Okazanie osoby, wizerunku i rzeczy	5121
9.3.2. Tak zwane okazanie bezpośrednie i pośrednie	5125
9.3.3. Okazanie jawne i tajne (z ukrycia)	5128
9.3.4. Tak zwane okazanie operacyjne	5129
9.3.5. Tak zwane okazanie puste	5131
9.4. Okazanie jako czynność niepowtarzalna	5132
9.4.1. Uwarunkowania kryminalistyczne	5132
9.4.2. Procesowe konsekwencje	5133
9.5. Wadliwość okazania	5136
10. Ogłędziny osoby, miejsca i rzeczy	5140
11. Ogłędziny zwłok. Sekcja zwłok. Ekshumacja	5155
11.1. Uwagi ogólne	5157
11.2. Pojęcie ogłędzin zwłok, sekcji zwłok i ekshumacji	5159
11.3. Charakter prawny ogłędzin zwłok, sekcji zwłok oraz ekshumacji	5167
11.4. Ewolucja przepisów dotyczących ogłędzin zwłok, sekcji zwłok oraz ekshumacji	5172
11.5. Przesłanka przeprowadzenia ogłędzin zwłok, sekcji zwłok i ekshumacji	5177
11.6. Zarządzenie ogłędzin zwłok, sekcji zwłok oraz ekshumacji	5185
11.6.1. Organ zarządzający czynność	5185
11.6.2. Forma zarządzenia czynności	5187
11.6.3. Zaskarżalność decyzji o przeprowadzeniu ogłędzin zwłok, sekcji zwłok i ekshumacji	5189
11.7. Przebieg ogłędzin zwłok, sekcji zwłok oraz ekshumacji	5192
11.7.1. Przebieg ogłędzin zwłok	5192
11.7.2. Przebieg sekcji zwłok	5194
11.7.3. Przebieg ekshumacji	5196
11.8. Uczestnicy ogłędzin zwłok, sekcji zwłok oraz ekshumacji	5197
11.8.1. Normatywne determinanty udziału uczestników postępowania w ogłędzinach zwłok, sekcji zwłok oraz ekshumacji	5197
11.8.2. Udział organu procesowego w ogłędzinach zwłok na miejscu ich znalezienia	5199
11.8.3. Udział organu procesowego w sekcji zwłok	5201
11.8.4. Udział biegłego w ogłędzinach zwłok na miejscu ich znalezienia i w toku sekcji zwłok	5211
11.8.5. Udział innych osób w ogłędzinach zwłok, sekcji zwłok oraz ekshumacji	5218

Rozdział 36. Czynności ujawniające dowody

12. Eksperyment procesowy	5222
12.1. Historyczne uregulowania dotyczące eksperymentu procesowego	5225
12.2. Pojęcie eksperymentu, jego charakter, cel i przedmiot	5228
12.3. Przesłanki eksperymentu procesowego	5231
12.4. Eksperyment w systemie prawa dowodowego	5235
12.4.1. Eksperyment procesowy a ekspertyza	5236
12.4.2. Eksperyment procesowy a oględziny	5238
12.4.3. Eksperyment procesowy a wizja lokalna	5239
12.4.4. Eksperyment procesowy a okazanie	5241
12.5. Karnoprosocowe zagadnienia przebiegu eksperymentu procesowego	5243
12.6. Eksperyment procesowy jako dowód prywatny	5247
13. Odczytanie dokumentu	5249
13.1. Procesowe znaczenie czynności odczytania dokumentu	5251
13.2. Odczytywanie protokołów w ramach przesłuchania oskarżonego na rozprawie	5252
13.2.1. Przesłanki dopuszczalności odczytania dokumentu w postaci protokołu wyjaśnień w trybie art. 389 k.p.k.	5253
13.2.2. Rozprawa pod nieobecność oskarżonego w sytuacji, gdy obecność oskarżonego była obowiązkowa – szczególnie przesłanki odczytania protokołów wyjaśnień	5258
13.2.3. Zakres przedmiotowy protokołów obejmujących utrwalenie wyjaśnień oskarżonego odczytywanych na rozprawie głównej	5259
13.3. Odczytywanie protokołów w ramach czynności przesłuchania świadka na rozprawie głównej przed sądem pierwszej instancji	5270
13.3.1. Przesłanki odczytywania protokołów w ramach czynności przesłuchania świadka na rozprawie	5270
13.3.1.1. Bezwzględne przeszkody bezpośredniego przesłuchania świadka	5271
13.3.1.2. Względne przeszkody bezpośredniego przesłuchania świadka	5280
13.3.1.3. Realizacja celów szczególnych w procesie jako przesłanka odczytania protokołu	5290
13.3.1.4. Odmienność zeznań jako przesłanka odczytania	5291
13.3.1.5. Szczególny status świadka jako samodzielna przesłanka odczytania protokołu	5292
13.3.2. Przedmiot odczytania w ramach czynności przesłuchania świadka na rozprawie	5294
13.3.2.1. Zakres zeznań świadka podlegających odczytaniu	5295
13.3.2.2. Zakres wyjaśnień podlegających odczytaniu w toku czynności przesłuchania świadka	5298
13.4. Inne przypadki odczytywania dokumentów w postępowaniu karnym	5299
13.4.1. Dokumenty inne niż prywatne	5299
13.4.2. Odczytywanie dokumentów prywatnych	5302
13.5. Odczytywanie dokumentów w postępowaniu ponownym	5303
13.6. Art. 174 k.p.k. – odczytywanie i procesowe znaczenie pism, zapisów i notatek urzędowych	5308
14. Zebranie danych o oskarżonym i wywiad środowiskowy	5315
14.1. Uwagi ogólne	5316
14.2. Zebranie danych o oskarżonym	5318
14.3. Wywiad środowiskowy	5323
14.4. Badania psychologiczne lub lekarskie oskarżonego	5329

1. PRZESŁUCHANIE OSKARŻONEGO

Literatura: J. Agacka, *Wyjaśnienia oskarżonego – Pomówienie*, AUL 1994, z. 60; I. Andrejew, *Polskie prawo karne w zarysie*, Warszawa 1970; J. Bafia, D. Egierska, I. Śmietanka, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 1974; J. Bafia, J. Bednarzak, M. Flemming, S. Kalinowski, H. Kempisty, M. Siewierski, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 1976; M. Błaszyk, *Skazanie bez rozprawy i dobrowolne poddanie się odpowiedzialności karnej w nowym modelu procesu karnego*, w: *Szkice o nowym modelu procesu karnego*, red. T. Gardocka, M. Jakubik, Warszawa 2014; M. Błoński, *Wyjaśnienia oskarżonego w polskim procesie karnym*, Łódź 2011; M. Błoński, *Zmiana ról procesowych a możliwość wykorzystania protokołów wyjaśnień oskarżonego i zeznań świadka*, Pal. 2018, nr 5; M. Błoński, *Znaczenie zeznań funkcjonariusza policji opartych na czynności tzw. rozpytania*, Prok. i Pr. 2017, nr 9; A. Bojańczyk, *Czy zakaz przesłuchania w charakterze świadka obrońcy co do faktów, o których się dowiedział, udzielając porady prawnej lub prowadząc sprawę, obejmuje także obrońcę zagranicznego?*, Pal. 2013, nr 5–6; K. Buchała, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna*, t. I, *Komentarz do art. 1–116 Kodeksu karnego*, Kraków 1998; M. Cieślak, *Glosa do uchwały składu 7 sędziów SN z 10 stycznia 1975 r.*, VI KZP 22/75, Pal. 1976, nr 3; M. Cieślak, *Glosa do uchwały składu 7 sędziów SN z 29 czerwca 1972 r.*, VI KZP 67/71, PiP 1973, z. 11; M. Cieślak, *Polskie prawo karne. Zarys systemowego ujęcia*, Warszawa 1994; A. Czapięgo, *Wyjaśnienia oskarżonego jako środek dowodowy w procesie karnym*, WPP 2001, nr 1; Z. Cwiąkański, *Wybrane problemy wymiaru kary za przestępczość zorganizowaną*, Prok. i Pr. 2001, nr 12; K. Daszkiewicz, *„Mały świadek koronny” (art. 60 § 3–5 i art. 61 k.k.)*, cz. 1, Pal. 1999, nr 3–4; cz. 2, Pal. 1999, nr 5–6; W. Daszkiewicz, *Glosa do postanowienia SN z 27 lipca 1984 r.*, I KZ 107/84, PiP 1985, z. 10; W. Daszkiewicz, *Samooskarżenie a prawo do milczenia*, PiP 1974, z. 2; A. Dąb, *Prawo do obrony*, PiP 1954, z. 3; Z. Doda, A. Gaberle, *Dowody w procesie karnym*, Warszawa 1997; R. Dreszer, *Zarys psychiatrii sądowej dla medyków i praktyków*, Warszawa 1962; K. Dudka, H. Paluszkiwicz, *Postępowanie karne*, Warszawa 2018; A. Gaberle, *Dowody w sądowym procesie karnym. Teoria i praktyka*, Kraków 2007; T. Gardocka, *Glosa do uchwały składu 7 sędziów SN z 30 września 1977 r.*, VII KZP 32/77, NP 1979, nr 5; T. Gardocka, *Glosa do wyroku SN z 28 stycznia 1983 r.*, Rw 1239/82, OSPiKA 1984, z. 3; T. Gardocka, *Materialne granice prawa do obrony w procesie karnym*, w: *Prawo do obrony w postępowaniu penalnym. Wybrane aspekty*, red. M. Kolendowska-Matejczuk, K. Szwarz, Warszawa 2014; T. Gardocka, *Postępowanie karne – podręcznik praktyczny*, Warszawa 2002; L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2008; J.K. Gierowski, T. Jaśkiewicz-Obydzińska, M. Najda, *Psychologia w postępowaniu karnym*, Warszawa 2008; J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, Warszawa 2014; R. Góral, *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Warszawa 1998, 2002; K. Góralczyk, *Glosa do wyroku SN z 4 listopada 1977 r.*, V KR 176/77, NP 1986, nr 9; O. Górniok, S. Hoc, M. Kalitowski, S.M. Przyjemski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks karny. Komentarz*, Gdańsk 2002/2003, 2005; J. Grajewski, *Przebieg procesu karnego*, Warszawa 2001; E. Gruza, *Psychologia sądowa dla prawników*, Warszawa 2017; T. Grzegorzczak, *Glosa do wyroku SN z 4 kwietnia 1989 r.*, WR 126/89, PiP 1990, z. 10; T. Grzegorzczak, *Glosa do wyroku SN z 1 grudnia 1994 r.*, III KRN 120/94, PiP 1995, z. 7; T. Grzegorzczak, *Kodeks karny*

skarbowy. Komentarz, Warszawa 2006; T. Grzegorzczak, *Obrońca w postępowaniu przygotowawczym*, Łódź 1988; T. Grzegorzczak, *Odczytywanie na rozprawie protokołów przesłuchań w trybie art. 388 k.p.k.*, NP 1979, nr 1; T. Grzegorzczak, *Wniosek oskarżonego o skazanie go bez przeprowadzenia postępowania dowodowego na rozprawie*, PS 2000, nr 1; **W. Grzeszczyk**, *Omówienie wyroku SN z 11 maja 1984 r.*, V KRN 96/84, Prob. Pr. 1985, nr 5; **A. Grześkowiak** (red.), *Prawo karne*, Warszawa 2007; **A. Grześkowiak, K. Wiak** (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2019.; **J. Gurgul, A. Suchecki**, *Faktyczne samooskarżenie*, Probl. Krym. 1975, nr 9–10; **W. Hermeliński, B. Nita-Świątłowska**, *Kilka uwag o prawie do obrony w związku z nowelizacją Kodeksu postępowania karnego z 2016 roku*, Pal. 2016, nr 9; **S. Hoc**, *Czynny żal sprawców niektórych przestępstw przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej*, WPP 2002, nr 2; **L. Hochberg**, *Wyjaśnienia oskarżonego w procesie karnym i ich wartość dowodowa*, Warszawa 1962; **P. Hofmański, L. Paprzycki**, *Środki zabezpieczające*, „Nowa Kodyfikacja Karno. Kodeks karny. Krótkie komentarze” 1999, nr 26; **W. Jasiński**, *Prawo do nieobciążania się w procesie karnym w świetle standardów strasburskich*, Prok. i Pr. 2015, nr 7–8; W. Jasiński, *Przyznanie się do winy jako warunek skazania bez rozprawy (art. 335 k.p.k.) i dobrowolnego poddania się odpowiedzialności karnej (art. 387 k.p.k.) – wnioski de lege ferenda*, NKPK 2005, t. XVIII; **M. Jeż-Ludwichowska**, *Prawo do milczenia w procesie karnym*, RPEiS 1985, z. 4; M. Jeż-Ludwichowska, *Wyjaśnienia oskarżonego a prawo do informacji*, Pal. 2003, nr 3–4; **A. Kaftal**, *Procesowe zagadnienia tajemnicy adwokackiej*, Pal. 1970, nr 6; **S. Kalinowski**, *Polski proces karny w zarysie*, Warszawa 1979; S. Kalinowski, *Rozprawa główna w polskim procesie karnym*, Warszawa 1975; **C. Kamiński**, *Mały świadek koronny (art. 60 § 3 k.k.)*, w: *Przestępczość zorganizowana. Świadek koronny, terroryzm w ujęciu praktycznym*, red. E.W. Pływaczewski, Kraków 2005; **H. Kempisty**, *Metodyka pracy sędziego w sprawach karnych*, Warszawa 1974; **M. Klejnowska**, *Oskarżony jako osobowe źródło informacji o przestępstwie*, Kraków 2004; **C.P. Kłak**, *Postępowanie nakazowe w polskim procesie karnym a ochrona praw człowieka*, Warszawa 2008; **R. Kmieciak**, *Dopuszczalność dowodu odciążającego z protokołu zeznań oskarżonego przesłuchanego w charakterze świadka*, PiP 1995, z. 10–11; R. Kmieciak, *Prawo do milczenia zatrzymanej osoby podejrzanej (w świetle reguły nemo tenetur)*, Prok. i Pr. 2000, nr 7–8; R. Kmieciak, *Z problematyki dowodowej w postępowaniu ekstradycyjnym w stosunkach z Wielką Brytanią i USA*, Pal. 1994, nr 7–8; R. Kmieciak, *Z problematyki dowodu ścisłego i swobodnego w postępowaniu apelacyjnym i kasacyjnym*, Prok. i Pr. 2003, nr 1; **V. Konarska-Wrzosek** (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2018; **R. Koper**, *Warunki skazania oskarżonego wyrokiem bez rozprawy*, PS 1999, nr 5; **T. Koziół**, *Warunkowe umorzenie postępowania karnego*, Warszawa 2009; T. Koziół, *Zasada in dubio pro reo a brak wątpliwości co do okoliczności popełnienia czynu jako przestępstwa warunkowego umorzenia postępowania karnego*, PS 2002, nr 11–12; **K. Krasny**, *Wartość dowodowa pomówienia współoskarżonego*, Prok. i Pr. 1995, nr 11–12; K. Krasny, *Znaczenie wyjaśnień podejrzanego w postępowaniu przed sądem*, Prob. Pr. 1980, nr 12; **M. Królikowski, R. Zawłocki** (red.), *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II, *Komentarz. Art. 222–316*, Legalis 2013; **E. Kruk**, *Kilka uwag na temat stosowania art. 335 i art. 387 kodeksu postępowania karnego*, Prok. i Pr. 2000, nr 1; **P. Kruszyński** (red.), *Dowody i postępowanie dowodowe w procesie karnym. Komentarz praktyczny z orzecnictwem. Wzory pism procesowych*, Warszawa 2015, 2018; P. Kruszyński, *Realizacja prawa do obrony na rozprawie głównej*, SI 1985, t. 13; P. Kruszyński, *Zasada domniemania niewinności w polskim procesie karnym*, Warszawa 1983;

M. Kucharczyk, *Alibi – szczególny rodzaj wyjaśnień oskarżonego w polskim procesie karnym*, PS 2006, nr 9; M. Kucharczyk, *Glosa do uchwały SN z 11 stycznia 2006 r.*, I KZP 49/05, M. Praw. 2007, nr 14; M. Kucharczyk, *Wyjaśnienia podejrzanego nieuznanego za świadka koronnego*, PiP 2006, z. 7; **J. Kulesza**, *Glosa do wyroku SA w Warszawie z 13 grudnia 1999 r.*, II AKA 326/99, Pal. 2001, nr 9–10; **B. Kunicka-Michalska**, *Prawo oskarżonego do obrony a fałszywe oskarżenie*, Pal. 1968, nr 6; **Z. Kwiatkowski**, *Glosa do wyroku SN z 5 lipca 2002 r.*, WA 9/02, PS 2004, nr 9; **M. Leciak**, *Tajemnica państwowa i jej ochrona w prawie karnym materialnym i procesie karnym*, Toruń 2009; M. Leciak, *Tajemnica państwowa w wyjaśnieniach oskarżonego w procesie karnym*, Prok. i Pr. 2005, nr 11; **M. Leonieni, W. Michalski**, *Warunkowe umorzenie postępowania karnego w świetle ustawy i praktyki sądowej*, Warszawa 1972; **D. Lerman**, *Współsprawca jako świadek w postępowaniu karnym*, Prok. i Pr. 2012, nr 3; **M. Leśniak**, *Wybrane problemy badań psychologicznych w procesie karnym*, Prok. i Pr. 1998, nr 5; **K. Lewczuk**, *Targ o winę i karę? Porozumienie w polskim procesie karnym*, Pal. 2002, nr 3–4; **M. Lipczyńska, A. Kordik, Z. Kegel, Z. Świda-Łagiewska**, *Polski proces karny*, Warszawa–Wrocław 1975; **M. Lipczyńska**, *Polski proces karny*, t. I, *Zagadnienia ogólne*, Warszawa 1986; M. Lipczyńska, *Stanowisko oskarżonego w procesie karnym Polski Ludowej*, Warszawa 1956; M. Lipczyńska, *Zasada informacji prawnej (art. 10 k.p.k.) a system zasad procesowych polskiego procesu karnego*, PiP 1973, z. 2; **R. Łyczywek**, *Prawo oskarżonego do wypowiedzania się w procesie*, PiP 1970, z. 2; **A. Marek**, *Kodeks karny z komentarzem – fragmenty*, „Nowa Kodyfikacja Karno. Kodeks karny. Krótkie komentarze” 1998/13; A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2005; A. Marek, *Prawo karne. Część ogólna*, Bydgoszcz 1992; A. Marek, *Warunkowe umorzenie postępowania karnego*, Warszawa 1973; **K. Marszał**, *Glosa do wyroku SN z 28 stycznia 1983 r.*, Rw 1239/82, PiP 1985, z. 6; K. Marszał, *Ujawnienie dowodów w postępowaniu ponownym w świetle art. 391 § 2 k.p.k.*, NP 1973, nr 4; **A. Memon, A. Wrij, R. Bull**, *Prawo i psychologia. Wiarygodność zeznań i materiału dowodowego*, Gdańsk 2003; **Z. Muras**, *Wyjaśnienia oskarżonego w procesie karnym i prawie karnym materialnym. Komentarz*, Warszawa 2010; **A. Murzynowski**, *Istota i zasady procesu karnego*, Warszawa 1976, 1994; **J. Nelken**, *Glosa do uchwały składu 7 sędziów SN z 29 czerwca 1972 r.*, VI KZP 67/71, NP 1973, nr 7–8, s. 1198; J. Nelken, *Glosa do wyroku SN z 26 stycznia 1971 r.*, V KRN 558/70, NP 1972, nr 4; J. Nelken, *Wyjaśnienia oskarżonego na tle kodeksu postępowania karnego*, Pal. 1971, nr 5; J. Nelken, *Z problematyki dowodowej na tle kodeksu postępowania karnego*, Pal. 1971, nr 1; **M. Niemöller**, *Nadużycie prawa w procesie karnym*, Prok. i Pr. 2002, nr 9; **T. Nowak**, *Sprawdzenie zawiadomienia o przestępstwie*, NP 1978, nr 4; T. Nowak, *Zasada bezpośredniości w polskim procesie karnym*, Poznań 1971; **K. Ostrowski**, *Warunki ujawnienia na rozprawie wyjaśnień oskarżonego złożonych w postępowaniu przygotowawczym*, Pal. 1978, nr 10; **Z. Papierkowski**, *Granice obrony oskarżonego w procesie karnym*, „Głos Prawa” 1935, nr 9–10; **J. Pańkiewicz**, *Świadek koronny in sua causa oraz in altera causa (art. 60 § 3–5 i art. 61 k.k.)*, Prok. i Pr. 2001, nr 12; **K.J. Pawelec**, *Wyjaśnienia podejrzanego, zeznania świadka i instytucja świadka koronnego*, Warszawa 2003; K.J. Pawelec, *Zarys metodyki pracy adwokata w sprawach przestępstw i wykroczeń drogowych*, LEX/el. 2012; **A. Pawłowska**, *Postępowanie nakazowe w kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1999, nr 1; **L. Peiper**, *Przyznanie się oskarżonego do winy*, Pal. 1938, nr 12; **Ł. Pohl**, *Składanie nieprawdziwych wyjaśnień przez oskarżonego w polskim postępowaniu karnym – szkic teoretycznoprawny*, Prok. i Pr. 2006, nr 6; **R. Ponikowski**, *Wniosek oskarżonego*

o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzenia postępowania dowodowego – art. 387 nowego kodeksu postępowania karnego, NKPK 1997, t. II; **H. Popławski**, *Przyznanie się do winy*, Pal. 1965, nr 4; **F. Prusak**, *Pociągnięcie podejrzanego do odpowiedzialności w procesie karnym*, Warszawa 1973; F. Prusak, *Zakaz substytuowania dowodu z wyjaśnień oskarżonego w procesie karnym*, NP 1973, nr 10; **P. Rogoziński**, *Dobrowolne poddanie się przez oskarżonego odpowiedzialności karnej*, PiP 2000, z. 9; **F. Rosengarten**, *Zeznania współsprawcy w charakterze świadka*, NP 1977, nr 6; **M. Rusinek**, *O „prawie do kłamstwa” (artykuł polemiczny)*, Prok. i Pr. 2008, nr 4; **A. Samborski**, *Zarys metodyki pracy sędziego w sprawach karnych*, Warszawa 2002; **M. Siewierski, J. Tylman, M. Olszewski**, *Postępowanie karne w zarysie*, Warszawa 1974; **J. Skorupka**, *Zatrzymanie procesowe osoby podejrzanej*, Prok. i Pr. 2007, nr 11; **Z. Sobolewski**, *Samooskarżenie w świetle prawa karnego (nemo se ipsum accusare tenetur)*, Warszawa 1982; **S. Stachowiak**, *Odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie w kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1999, nr 1; **R.A. Stefański** (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2018; R.A. Stefański, *Prawo do obrony osoby podejrzanej*, w: *Z problematyki funkcji procesu karnego*, red. T. Grzegorzczak, J. Izydorczyk, R. Olszewski, Warszawa 2013; R.A. Stefański, *Prokurator w postępowaniu karnym przed sądem I instancji*, Prok. i Pr. 1997, nr 1; R.A. Stefański, *Ujawnianie wyjaśnień oskarżonego w nowym kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1998, nr 6; R.A. Stefański, *Wniosek prokuratora o skazanie oskarżonego bez rozprawy*, Prok. i Pr. 1998, nr 2; R.A. Stefański, *Zawiadomienie o niepopelnionym przestępstwie w świetle prawa karnego*, Prok. i Pr. 2005, nr 10; **S. Steinborn** (red.), **P. Rogoziński, J. Grajewski**, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, LEX/el. 2016; **M. Surkont**, *Szczególne podstawy i sposób łagodzenia kary z art. 60 § 3–5 i art. 61 k.k.*, PS 1999, nr 11–12; **M. Szymczak** (red.), *Słownik języka polskiego*, t. II, Warszawa 1979; **S. Śliwiński**, *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne*, Warszawa 1948; S. Śliwiński, *Prawo karne*, Warszawa 1934; **D. Świecki**, *Bezpośredniość czy pośredniość w polskim procesie karnym*, Warszawa 2012; D. Świecki, *Wina w prawie karnym materialnym i procesowym*, Prok. i Pr. 2009, nr 11–12; **A. Taracha**, *Glosa do wyroku SN z 5 lipca 2002 r.*, WA 9/02, WPP 2004, nr 1; **S. Walczak**, *Niektóre problemy kodyfikacji prawa karnego*, PiP 1968, z. 4–5; **S. Waltoś**, *Glosa do uchwały SN z 22 stycznia 1991 r.*, I KZP 42/91, PiP 1993, z. 4; S. Waltoś, *Glosa do wyroku SN z 11 października 1979 r.*, II KR 276/79, PiP 1981, z. 7; S. Waltoś, *Model postępowania przygotowawczego na tle prawnoporównawczym*, Warszawa 1968; S. Waltoś, *Naczelne zasady procesu karnego*, Warszawa 1999; S. Waltoś, *Nowe instytucje w kodeksie postępowania karnego z 1997 roku*, PiP 1997, z. 8; S. Waltoś (red.), *Świadek w procesie sądowym*, Warszawa 1985; **J. Waszczyński** (red.), *Prawo karne w zarysie. Nauka o ustawie karnej i przestępstwie*, Łódź 1992; **A. Wąsek** (red.), *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II, *Komentarz do artykułów 222–316*, Warszawa 2004; **P. Wiliński**, *Glosa do uchwały SN z 11 stycznia 2006 r.*, I KZP 49/05, OSP 2007, z. 5; P. Wiliński, *Zasada prawa do obrony w polskim procesie karnym*, Kraków 2006; **B.W. Wojciechowski**, *Analiza i ocena zeznań świadków*, Sopot 2016; **J. Wojciechowski**, *Kodeks karny. Komentarz. Orzecznictwo*, Warszawa 1997, 2002; **W. Wolter**, *Nauka o przestępstwie*, Warszawa 1973; **W. Wróbel, A. Zoll** (red.), *Kodeks karny. Część ogólna*, t. I, *Komentarz do art. 1–52*, Warszawa 2016; W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II, cz. 2, *Komentarz do art. 212–277d*, LEX/el. 2017; **D. Wysocki**, *Instytucja „porozumienia” w postępowaniu karnym*, PiP 2000, z. 10; **A. Zachuta**,

Proces karny skrócony, Pal. 2000, nr 7–8; **J. Zagrodnik**, *Metodyka pracy obrońcy i pełnomocnika w sprawach karnych i karnych skarbowych*, LEX/el. 2016; **B. Zając**, *Przyznanie się do winy*, PS 1996, nr 3; **B. Zając**, *Przyznanie się oskarżonego do winy w procesie karnym*, Kraków 1995; **A. Zawadzka-Kubica**, *Glosa do wyroku SN z 11 października 1979 r., II KR 276/79*, OSPiKA 1981, z. 6; **M. Zbrojewska**, *Dobrowolne poddanie się karze w kodeksie postępowania karnego*, Białystok 2002; **A. Zoll** (red.), *Kodeks karny. Część ogólna*, t. I, *Komentarz do art. 1–116*, Kraków 2004; **A. Zoll** (red.), *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II, *Komentarz do art. 117–277*, Warszawa 2013; **A. Zoll**, *Okoliczności wyłączające bezprawność czynu. Zagadnienia ogólne*, Warszawa 1982.

1.1. ZAGADNIENIA OGÓLNE

Oskarżony w procesie karnym występuje w podwójnej roli, gdyż jest:

- 1) stroną postępowania,
- 2) osobowym źródłem dowodowym.

Jako źródło dowodowe jest uprawniony do składania wyjaśnień, które stanowią środek dowodowy. Znaczenie wyjaśnień jest zróżnicowane w zależności od ich rodzaju i postawy oskarżonego, który może je składać, odmówić ich składania lub złożyć wyjaśnienia wybiórczo. Wyjaśnienia oskarżonego pochodzą od osoby, która jest najbardziej zainteresowana korzystnym dla siebie rozstrzygnięciem, która także jest bezpośrednim uczestnikiem i zarazem obserwatorem zdarzenia będącego przedmiotem postępowania. Wyjaśnienia mogą pełnić rolę uzupełniającą pozostały materiał dowodowy, weryfikować go czy pełnić funkcję kontrolną. Jeśli jednak materiał dowodowy nie jest obszerny, to odgrywać mogą rudymentarne znaczenie w poznaniu prawdy. Ten środek dowodowy może stanowić dla innych dowodów punkt odniesienia przyczyniający się do dokonania ustaleń w zakresie nie tylko strony przedmiotowej, lecz także podmiotowej przestępstwa.

Współczesny polski proces karny wśród wielu istotnych gwarancji procesowych dotyczących oskarżonego zawiera tę najistotniejszą – prawo do obrony, które obejmuje swym zakresem prawo do składania wyjaśnień, odmowy składania wyjaśnień i odmowy odpowiedzi na pytania. Wyjaśnienia są bowiem dowodem w sprawie, a zarazem rodzajem realizacji funkcji obrony. To oskarżony decyduje, czy i jaką obronę chce realizować, dlatego nie można go przymusić do dokonania wyboru w tym zakresie, w tym do składania wyjaśnień. Uprawnienie to wynika *expressis verbis* z art. 175 § 1 k.p.k., zgodnie z którym: „Oskarżony ma prawo składać wyjaśnienia; może jednak bez podania powodów odmówić odpowiedzi na poszczególne pytania lub odmówić składania wyjaśnień. O prawie tym należy go pouczyć”. Niedopuszczalne jest ograniczenie tego prawa oskarżonego, gdyż może to stanowić względną przyczynę odwoławczą z art. 438

pkt 2 k.p.k.¹ Ponadto art. 175 § 2 k.p.k. gwarantuje oskarżonemu prawo do składania wyjaśnień co do każdego dowodu, przy przeprowadzaniu którego jest obecny, i to niezależnie od stadium postępowania. Ponadto żaden przepis proceduralny nie określa podejrzanemu (oskarżonemu) terminu, do którego może on złożyć wyjaśnienia, jeśli tylko zdecyduje się na ich przekazanie. Dotyczy to nie tylko postępowania sądowego, lecz także postępowania przygotowawczego. Podejrzany korzystający ze swego prawa do obrony może odmówić odpowiedzi na pytania, może odmówić składania wyjaśnień, ale może także w ramach realizacji swego prawa złożyć wyjaśnienia w każdym czasie, gdy tylko uzna, że z punktu widzenia jego interesów jest to dla niego korzystne, a obowiązkiem organów ścigania, ale i sądu jest odebranie ich od niego. Jego prawo do złożenia wyjaśnień w swojej obronie nie może być ograniczone jakimkolwiek terminem, jeśli tylko korzysta z niego w dopuszczalny i prawem dozwolony sposób².

Na wyjaśnienia oskarżonego składają się jego wypowiedzi ustne, jak też te składane w formie pisemnej, w wypadkach wskazanych w ustawie (art. 176 k.p.k.). Wypowiedzi oskarżonego podlegają określonym regułom:

- oskarżony ma prawo do wypowiadania się (składania wyjaśnień), nie ma zaś takiego obowiązku (art. 175 § 1 k.p.k.);
- obecny przy przeprowadzanych czynnościach dowodowych ma prawo składać wyjaśnienia w zakresie każdego przeprowadzanego dowodu (art. 175 § 2 k.p.k.);
- we wszystkich pozostałych kwestiach podlegających rozstrzygnięciu oskarżony ma prawo zabrania głosu jako ostatni (*favor defensionis*) (art. 367 § 2, art. 406, 453 § 3 k.p.k.);
- wypowiedzi złożone w warunkach wyłączających ich swobodę nie stanowią dowodu w sprawie (art. 171 k.p.k.);
- wyjaśnienia niezgodne z prawdą korzystają z przywileju bezkarności (*arg. ex art. 233 k.k.*);
- dowodu z wyjaśnień nie wolno zastępować treścią pism, zapisków lub notatek urzędowych (art. 174 k.p.k.).

Nabycie uprawnień przez oskarżonego wiąże się z uzyskaniem przez niego statusu strony.

Istotna jest chwila nabycia przez oskarżonego uprawnień z art. 175 k.p.k. Stosownie do art. 71 § 3 k.p.k., jeżeli kodeks używa określenia „oskarżony” w znaczeniu ogólnym, to odpowiednie przepisy mają zastosowanie także do podejrzanego. Podejrzanym jest zaś osoba, wobec której wydano postanowienie

¹ Por. S. Kalinowski, *Rozprawa...*, s. 119.

² Por. S. Kalinowski, *Rozprawa...*, s. 119; Sakowicz i inni, *Kodeks*, 2018, s. 513.

o przedstawieniu zarzutów albo której bez wydania takiego postanowienia postawiono zarzut w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego. Oskarżony nabywa to prawo z chwilą ogłoszenia mu tego postanowienia albo po ustnym poinformowaniu go o treści zarzutów, a wyjątkowo z chwilą jego wydania. Od tego momentu niedopuszczalne jest przesłuchanie podejrzanego w charakterze świadka. Na gruncie polskiego prawa karnego procesowego nie jest dopuszczalne przesłuchanie oskarżonego jako świadka w przedmiocie zarzucanego mu czynu. Inaczej jest na gruncie systemu *common law*³, gdzie od oskarżonego przesłuchiwanego w charakterze świadka odbiera się przyrzeczenie i ponosi on ewentualnie odpowiedzialność karną za składanie fałszywych zeznań. Nie oznacza to jednak, że jego prawo do obrony ulega ograniczeniu czy wręcz zniweczeniu. Prawo wyboru, czy będzie składał zeznania, należy do oskarżonego i może on z tego prawa zrezygnować.

Prawo oskarżonego do składania wyjaśnień i odmowy ich złożenia trwa przez cały tok postępowania przygotowawczego i sądowego aż do uprawomocnienia się orzeczenia. Oskarżony w dowolnej fazie procesu może z tego prawa skorzystać, choćby uprzednio podjął się realizacji odmiennej linii obrony. Zmiana decyzji nie wymaga z jego strony uzasadnienia ani nawet odniesienia się w skrótovej formie. Jeżeli oskarżony odmówił składania wyjaśnień, a w toku rozprawy ustosunkowuje się do przeprowadzanych dowodów albo po przeprowadzeniu części lub wszystkich dowodów zaczyna składać wyjaśnienia, to oznacza, że zrezygnował z prawa do odmowy składania wyjaśnień w sposób dorozumiany, poprzez podjęcie aktywnej obrony w toku procesu⁴.

Uprawnienie oskarżonego do realizacji prawa do obrony w sposób przez siebie wybrany ma swe źródło w uznaniu jego podmiotowości jako strony procesu karnego oraz oparcia go na zasadzie humanitaryzmu. Trudno oczekiwać od człowieka, aby z własnej, niczym nieskrępowanej woli dostarczał materiału dowodowego dla siebie niekorzystnego. Nałożenie na niego takiego obowiązku pozostawałoby w sprzeczności z doświadczeniem życiowym i niweczyłoby prawo do obrony⁵. Gdy oskarżony będzie składał wyjaśnienia niekorzystne dla siebie, obciążające go, to ma to czynić zgodnie ze swoją wolą, w sposób dobrowolny, nierzadko w nadziei na skorzystanie z instytucji, które mają spowodować korzystniejsze dla niego rozstrzygnięcie, zwłaszcza w aspekcie wymiaru kary. Prawo do odmowy składania wyjaśnień wynika też z zasady domniemania niewinności (art. 5 § 1 k.p.k.) i braku obowiązku dowodzenia (*arg. a contrario*

³ Por. R. Kmiecik, *Z problematyki dowodowej...*, s. 88.

⁴ Por. wyrok SA w Lublinie z 9 czerwca 1998 r., II AKa 58/98, Prok. i Pr. 1999, nr 5, s. 22.

⁵ Por. R. Łyczywek, *Prawo...*, s. 297–298.

9788381079990 W01P01

Tom VIII cz. 3 i 4

ISBN 978-83-8107-999-0

9 788381 079990

Cena 399zł (w tym 5% VAT)